

OSENÍ,
KNIHY MLADÝCH ČTENÁŘŮ.
POŘÁDÁ ADOLF WENIG

42.

BOŽENA NĚMCOVÁ:
OBRAZY Z OKOLÍ
DOMAŽLICKÉHO

F. TOPIC, PRAHA, 1912

OBRAZY Z OKOLÍ
DOMAŽLICKÉHO

NAPSALA
BOŽENA NĚMCOVÁ.
S PŘEDMLUVOU
SARNE NOVÁKA

S ~~ROD~~OBIZNOU.

F ~~11~~ 1912

TISKEM UNIE[®] V PRAZE

BOŽENA NĚMCOVÁ A JEJÍ „OBRAZY Z OKOLÍ DOMAŽLICKÉHO“.

Tři kraje naší vlasti oslaveny jsou s přírodními svými krásami i s rázovitým životem svého lidu ve spisech vzácné básničky české, Boženy Němcové. Jsou to tři končiny pohorské na samých hranicích našeho domova: podkrkonošské zátíší u Ratibořic, kde Božena Němcová prožila své mládí, domažlické okolí na úbočí Českého Lesa, kde ztrávila dva roky plné činnosti i dojmů, konečně uherské Slovensko pod Tatrami, kam později několikrát za přáteli a studiiem zajela.

Ratibořické údolí nedaleko České Skalice, kde se stýká divoká velkolepost Krkonoš s rozmanitým půvabem Orlických hor, zůstane se jménem B. Němcové navždy nerozlučně spojeno. Vždyť sem znovu a znovu zavádí celé tisíce českých čtenářů věčně svěží „Babička“ a to tak jímavým a živým způsobem, že každý z nich takřka před sebou zří to kouzelné horské zátíší s nádhernými přírodními výjevy i rušnými lidovými slavnostmi. Kdo rád čítá pohádky B. Němcové, dobře ví, že mnohé z nich sebrány jsou na Slovensku, jak svědčí i jejich řeč a jejich duch. Na Slovensko vede spisovatelka také v četných popisech krajů, měst a lesů, jak je vytěžila ze svých opěťovaných pozorných cest. I některé její povídky, na př. půvabná „Chýše pod

horami“ vypravují o podtatranském kraji a lidu, který básnička z plná srdce milovala a pro nějž chtěla získati porozumění i lásku mezi krajany v Čechách.

Ale i Domažlicko mělo nemalý význam v životě Boženy Němcové a stalo se předmětem jejího mistrovského líčení a její věrné náklonnosti; pochopíme-li, jak to přišlo, porozumíme nejen jejím zdařilým „Obrazům z okolí Domažlického“, ale i lecčemu z jejího spisovatelského tvoření.

Když se sedmnáctiletá Barunka Panklová — tak znělo její občanské jméno — r. 1837 vdala za finančního úředníka Josefa Němce, opustila navždy útulné zátiší ratibořické a musila se se svým manželem stěhovati s místa na místo. Nějaký čas pobyla v Podkrkonoší, pak ve východních Čechách a z českomoravských hranic, kdež stala se upřímnou Češkou, ba horlivou vlastenkou, dostala se r. 1841 do Prahy. Mladá, krásná a duchaplná paní, již se kde kdo obdivoval, počala v Praze spisovati nadšené básně a blouznivé, roztoužené báchorky; nerozuměla ještě úplně životu kolem sebe a proto dávala se unášeti prudkým citem a smělou obrazotvorností ve vybájené světy, čili byla básničkou romantickou. Avšak ne jeden z jejích učených a básnických přátel pobízel ji, aby se zabývala životem lidovým a zároveň aby si bedlivě všímala časových potřeb a tužeb.

K tomu se Boženě Němcové, která byla nadána vzácnou schopností pozorovací a živým smyslem pro důležité otázky společenské, naskytla příležitost, když její manžel byl na podzim r. 1845 přeložen do Domažlic. Starobylé a výstavné město při západní hranici české a zároveň na pomezí jazykovém, upoutá ještě

dnes každého návštěvníka krásnou polohou, zachovalostí starodávných staveb, utěšeným klidem a čistotnou bělostností. Milovník dějin najde tu nejednu vzácnou památku významné minulosti; hluboké pohraniční hvozdy v blízkém sousedství s mohutnou horou Čerchovem vábí turistu; hlavně pak budí pozornost všech příchozích statečný a ryzí lid „bulácký“ v okolí v malebném kroji, s původním nářečím, s bohatstvím zvyků a slavností, se starožitnými zkazkami, písněmi a tanci.

Když však Božena Němcová přišla do Domažlic, nikdo nedbal ani o lid ani o dávnověkost, ba ani o tom nevěděl; měšťanstvo a úřednictvo bylo poněmčené a vypínajíc se v pošetilé samolibosti nad venkovany, žilo v uzavřenosti nicotně a malicherně. Božena Němcová snažila se jednak povznésti duševní život v městě, jednak poznati lid na Domažlicku a i v něm vzbuditi národní uvědomění. S měšťany a s úředníky měla těžkou práci: marně šířila české knihy a časopisy, marně shromažďovala kolem sebe městské pani a dívky za účelem vzdělání, marně usilovala o českou výchovu školskou. Všecky ty ušlechtilé snahy budily v poněmčilém a zpátečnickém městě jen nedůvěru, a když B. Němcová dokonce psala do českých novin o městských poměrech domažlických, vzbouřili se Domažličané proti mladé a dle jejich do mnění podivínské „pani komisarce“. Redaktorem novin, do nichž posílala tyto pravdivé a zajímavé zprávy, nebyl nikdo jiný, než její věrný přítel, nejslavnější novinář český Karel Havlíček. Zcela v jeho duchu jednala B. Němcová, když budila národní i veřejné uvědomění v Domažlicích, připravujíc občanstvo „osvětou k svobodě“, která tehdy svítala i národům rakouským v nedaleké budoucnosti.

Daleko lépe než u domažlického měšťanstva i úřednictva B. Němcová pochodila u venkovského lidu, s nímž se záhy seznámila a jež s opravdovou láskou vyhledávala po vesnicích, ve statcích a při práci, při muzikách i jiných slavnostech, zvláště když se důvěrně zpřátelila s některými vynikajícími rodinami selskými, jmenovitě s rodem Jana Bora, rychtáře chrastavického. Lze říci, že Božena Němcová sama více od lidu přijala než mu dala. I na svých hojných pochůzkách po chodských vesnicích, které brzo úplně poznala, pracovala pro uvědomění národní a pro povznesení duševní: půjčovala české knihy, budila lásku pro českou řeč a minulost, upozorňovala na veřejné události, odváděla od pověr, kladla rodičům na srdce pečlivou výchovu dítek — jak se z toho v Praze radoval Karel Havlíček! Ale za to poznávala mezi lidem mnohé, co jí bylo velkým duševním ziskem: starobylý mrav a kroj, bohatství písní, pohádek, úsloví, správnou, jadrnou řeč i prostý, jiskrný vtip; okřívala při venkovském veselí, když uprostřed lidí upřímných a srdečných zanotovali své neodolatelné písně dudák a „houdek“, a když se potom hned rozvířil tanec a ples Chodů a Chodek v pestrých krojích. Ano, to byl ten svěží a bohatý lidový život, jehož bedlivé studium doporučovali jí pražští přátelé; dle jejich pokynu zapisovala si a sbírala ústní památky venkovského názoru a mravu. Již její pohádky obsahují velmi mnoho látky nahledané a zapsané v Domažlicích a již v nich pozorujeme, kterak básnička opouští vzdušnou říši vzrušené obrazotvornosti a uchyluje se k životné skutečnosti. Čím více však poznávala život, hlavně na venkově uprostřed přírody, cítila, že romantika pohádek jí nestačí, a právě v Do-

mažlicích píše první povídky ze skutečnosti, jejichž velkou mistryní se později stala. K tomu všemu uvedl ji pobyt v Domažlicích, který v celku potrvál dva roky; v prosinci 1847 byli Němcovi přeloženi do nedalekých Všerub, malého německého pohraničního městečka, čímž B. Němcová byla vytržena z domažlického lidu.

První ovoce období domažlického bylo sedmnáct dopisů, které v letech 1845—1847 B. Němcová posílala do pražských časopisů „Květů“ a „České Včely“; sebrány v celek jmenují se „Obrazy z okolí Domažlického“. Čteme-li pozorně tyto články, poznáváme ihned, že jsou to vlastně přátelské dopisy. Vlastní osoba pisatelčina vystupuje stále v popředí, a čtenář seznamuje se nejen s jejími dojmy, zkušenostmi a názory, ale i s její povahou, s její rodinou a s jejími životními osudy. Zvláště často zalétá B. Němcová myšlenkami do krásné doby svého dětství a případně srovnává zvyky na Ratibořicku se způsoby lidu domažlického, takže nejednou se objeví česká duše lidová v celé úplnosti. Tím, že svou vlastní osobnost spisovatelka uvádí vždy znovu do vypravování, nabývají „Obrazy z okolí Domažlického“ rázu velmi důvěrného a srdečného; zdá se nám skoro, že slyšíme lahodný hlas vypravovatelčin, a že na nás při živém líčení spočívá její láskyplný pohled.

Domažlický lid, jehož povaha a mravy jsou vlastním předmětem „Obrazů“, zpodoběn jest podrobně, názorně, barvitě. Hned vybírá spisovatelka několik rázovitých postav z jeho středu, aby na nich ukázala význačné vlastnosti zachovalých Chodů. Hned předvádí nám celé pestré a hlučné zástupy domažlických venkovanů na svatbě, při tanci, v masopustě, na pouť.

Neujde jí nic z lidového života: bedlivě poslouchá zvláštnosti „buláckého“ nářečí; s porozuměním všimá si písní a říkadel; jako pravá znalkyně pozoruje malebný selský kraj, jež si Chodové dlouho zachovali a k němuž se v posledním čase opět vrátili, vidouce, že se mu rozumní vzdělanci obdivují. Vedle přítomnosti lidové zajímala se B. Němcová i o chodskou minulost: dávala si od starců a stařen vyprávěti starodávné pověsti, které zvolna upadaly v zapomenutí. Tak zaznamenala poprvé historický příběh o Psohlavcích a jejich chrabrém vůdci i mučedniku Janu Kozinovi. Po stopách B. Němcové bral se pak proslulý spisovatel Alois Jirásek, který na základě důkladných studií napsal o selském povstání na Domažlicku velký román „Psohlavci“, oslavující jmenovitě hrdinného Kozinu; ba i na „Národním divadle“ často prováděna jest dojemná a lahodná zpěvohra „Psohlavci“, v níž skladatel Karel Kovařovic doprovodil Kozinovy osudy hudbou. Do Domažlicka uchýlili se i četní malíři, na př. velmi nadaný Jaroslav Špillar, aby zpodobili chodský život venkovský; a nad vesnicí Oujezdem, kde Kozina-Sladký žil, zdvihá se dnes veliký a význačný pomník Choda na stráži, jakoby chránil hranice naší vlasti. I dokázala Božena Němcová svými „Obrazy z okolí Domažlického“ toho, co jí leželo na srdci: upozornila své krajany na krásný kraj a zachovalý lid domažlický, i vzbudila v Chodech samých lásku k vlastní minulosti, pýchu na původní mrav, kraj a řeč, takže i takto plnila to, k čemu vedl pravé vlastence Karel Havlíček.

Ale „Obrazy z okolí Domažlického“ nejsou jediným darem, jež básnička věnovala Chodsku; také některé její povídky poutají se k tomu pohraničnému

koutu západních Čech. Jsou to jedna z prvních jejích povídkových prací, „Obrázek vesnický“, pak jímavá podobizna ušlechtilé duše ubohé zmrzačené ženy „Rozárka“, zvláště pak rozkošný a napínavý příběh dívčího osudu „Karla“ — vesměs to povídky z mladších let B. Němcové, napsané před „Babičkou“. Když pak dokončila „Babičku“, pracovala na novém velkém díle, promyšleném a zaokrouhleném románě „Pohorská vesnice“. V něm takřka si podávají ruce dva nejzazší kraje naší vlasti, jež básnička stejně milovala: část děje a osob náleží Slovensku, kdežto hlavní obsah knihy odehrává se na Domažlicku. Toto zvláštní sloučení krajinných a kmenových zvláštností v jednotný celek má svůj hlubší význam, jenž vysvítá i z „Obrazů z okolí Domažlického“: líčíc zevrubně a s láskou jednotlivé končiny naší vlasti a jednotlivé větve našeho národa, vzbuzovala B. Němcová porozumění a nadšení pro to, co nás všechny Čechy spojuje v nerozbornou jednotu národní.

Arne Novák.

Poznamenání pořadatelovo. Z řady „Obrazů z okolí Domažlického“ vynechány v knížce této články 7. a 8., méně zajímavé pro mladé čtenáře. Jinak ponecháno až na maličkosti *původní znění* i s poklésky mluvnickými: jsou to zejména nesprávné tvary času minulého sloves při podstatných jménech rodu středního množném čísle. (Děvčata *byly* v šátkách, děvčata *sejmuly* věnečky atd.)

OBRAZY Z OKOLÍ
DOMAŽLICKÉHO

1.

Mohla bych začít o těžkém srdci, když jsem Prahu opouštěla, ale to je píseň se známou notou, tu zná každý, kdo se s tou drahou matkou loučil. Mně se zdá, jako bych byla třemi kroky celou vlast přeměřila ze slezských hranic přes Prahu až k bavorskému pomezí, to jsou tři obrazy a také tři grammatiky; u severu chodí se „ulicej“, v Praze se „unterhaltujou“ a na západě řekne sedlák „já jsu bul“ a dostal od toho jméno b u l á k. Jak jsme přijížděli ku Plzni, byla již silnice plna selského lidu v překrásném, bohatém kroji. Selky byly k libání. V Plzni jich stálo jako makovic, ale mezi všemi ani jedna blondýnka. Za Plzní jsme se octli mezi Němci; ačkoliv jsme měli kočího z germánského pokolení, musil přece hospodu podle zeleného věníku hledat, poněvadž tamějším Teutonům nerozuměl. Srdce mi okrálo, když jsem přijela na místo, kde mne domácí paní oslovila: „Až budou chtít maso, tak jim pro ně pošlu.“ Tento čtvrtý pád středního pohlaví je jako svaté přikázání lásky k lidu našemu, který nám milý jazyk mateřský v celé neporušenosti zachoval. V celém okolí mají ti lidé řeč zlatý poklad, já poslouchám jako u vidění. Kde se jich dotknete, jako by zlaté jiskry

pršely. Tu ty dny byla u mne stará žena a povídala, že zde často hoří. Já jsem se ptala na příčinu a ona pravila: „To je tím, zlatá paní, že se nedává božimu ohni pokrm.“ — „A jak to myslíte?“ — „Od každého jídla, co na stůl přijde, má se dát něco ohni, a když něco vykypí, nemá se nikdy hubovat; to patří ohni. Když se pak plaménky sejdou, ptá se jeden druhého: Jak se ty máš, a jak ty; a tu říká ten chudý oheň, že se má zle a že se musí vystěhovat. A oheň se stěhuje a zapálí stavení.“ — Takových pověr je více, a lid to se vši upřímností vypravuje.

Vy nevěříte, jak hluboce ten rozpor národního života uráží, jemuž se ani ve vlastní rodině vyhnout nemůžeme. V kuchyni stojí selka, povídá o své rodině, o domácnosti, mluví, jak by tiskl, že by učeného pána zahanbila, a slova její: „Mám holku, je jako větrice, musím ji dát do města, aspoň se naučí studu — snad aby ho pozbyla,“ s tím klassickým dativem znějí mi ještě v uších; tu se strhne v pokoji křik a pláč, můj vlastní synáček hořekuje, že má jít do školy — s německým slabikářem. Já jsem si ale vzpomněla na dobrou radu a citovala pana Laube: „Man muss sie bilden!“ Hoch tomu nerozuměl, ale mlčel, jako by měl uděláno.

Každý zvyk obrátí si tu lid buď v legendu nebo v pohádku. Ve vsi Milovči práská pastýř bičem, kdežto jinde obyčejně troubí. To prý vzalo původ, když sv. Vojtěch putuje do české zemi přišel na vrch ke vsi a tam umdlen usnul. Tu vyháněl pastýř stádo a troubením sv. Vojtěcha ze

sna probudil. Za trest uložili prý si, že od té doby budou bičem práskat. — Za pěkného času sešla jsem si do Petrovic k známé selce. Byla churava, i ptám se jí, co schází? „Duch, milá paní, duch! Co mi umřel syn, scházím kořem. Kdybyste ho byla viděla, kterak byl pěkný jako růže, zrostlý jak panna, zrovna jak by ho vymaloval. A žádný lik nepomohl, musil umřít.“ Tak pokračovala v samých obrazech, a na mně bylo učit se a poslouchat. A ti učení sousedé chtějí, abychom ten poklad mateřský pochovali a od lidu se odvrátili?! — Misto dlouhý říká se tu dlúhý, také kút, klobúk, pak: já jsu bial, já jsu bul, od toho povstalo jméno bulák, bulka, bulský kraj. Zdá se, že od nich vzal původ kraj selský a že to byli ti nejstarší osadníci, protože vůbec sedláci z jiných vesnic, kteří kraj svůj změnili, jmenují bývalý kraj bulský.

„Květy“ z 29./XI. 1845, č. 143.

2.

ení tomu dávno, vyšla jsem si s jednou ženou do nejbližší vesnice, jménem Chrastavice. Šly jsme nejdříve k rychtářce. Vejdeme do velkého dvora; všecko zotvíráno, nikde ani človíčka vidět. „I jen pojďme do sednice, rychtářka je hodná,“ praví moje společnice. U dveří sedí asi devítileté děvče, domácí dcerka, a nemá. Ukazuje, že je máma v stodole. Žena šla pro ni, já se zatím ohlidla po sednici.

Hned u dveří byl krb, u něho vysoký železný svícen a pak lože nastlané jako strmý vrch, postel s nebesy, u oken stůl s vysokými trnoži a kolem lavice, v koutě nad stolem visutá almárka. Jiné mají v koutě buď zrovna nad lavicí anebo ve zdi zadělanou figurku svatého, obyčejně Pannu Marii; když si zasednou ke stolu, vypadá to, jako by s nimi jedla. Okna byla z plechových mřížek jako v kostele, strop sice dřevěný, ale tak pěkný, jako by byl z ořechového dřeva. Na znamení, že zde rychtář bydlí, visel od stropu u prostřed sednice buben, jímž se tu lid svolává. V tom vejde rychtářka, buclatá modrooká žena. „Vítám vás, posadte se!“ praví ke mně a utírá zástěrou lavici; „my jsme ten týden poklízeli, a tak jsem ještě ani lože nepřevlíkla; nemyslete, že to vždy tak u nás vyhlíží. Škoda, že není sedlák doma.“ — „I nedělejte si z toho nic, já vím, jak to chodí. Ale bolí vás zuby, jste opuchlá?“ — „Ba bolí, a přece držíme pro to hrdličky. Dlouho mě již nebolely, až dnes v noci, ale tak silně, že mi líčko opuchlo. Můj Bože! kdyby byl ten můj sedlák doma, on umí s pány mluvit; když člověk nepřijde ze vsi, neumí hubu otevřít.“ — „I jen se nestydte, ta paní mluví raději se sedláky než s pány,“ skočila jí žena do řeči, „má českou řeč ráda a mnoho českých knih.“ „Tak, tak, nu to je hezky; člověk někdy neví, jak přijde vhod. Německy nerozumím, ale můj sedlák rozumí, jemu je snáze. Tuhle jsem si vypůjčila z mčsta kroniku, byla hezká; od té doby bylo ale polního dila, tu přestává všecko až do přástvy.“ — „Povězte mi,

proč pak jste svůj kroj změnili?“ — „Byl tuze nepohodlný a studený; dříve byli lidé silní, ale teď jsou slabí. Někteří mají ještě bulky a pasy, ale je jich už málo.“

Dříve nosily červené punčochy (ty mají posavad), střevíce s koženou mašlí; jako mají na Plzeňsku zelené mašle, tak měly tu převalo širokou kůži, potom černou širokou sukni, jen jednu sice, ale tak tuhou, že se ani ohnout nedala, ta se notně škrobila a sklem pak vyhladila. Zástěru měly černou neb tmavomodrou dole s prýmem, kolem těla černý pás, zlatými penízky vyšíváný, žádnou šněrovačku, jenom zadu a napřed čtyřhranné, černým aksamitem potažené prkýnko, které přes kříž pod paží nahoru svazovaly. Košile byla se širokými rukávy, na hlavě měly ženy plenu, holky do zadu včesané vlasy, zapletené pletánky a přes čelo bílý pásek černě vyšíváný, zadu uvázaný jako mašle. V zimě vzaly přes to dlouhý černý kožich, zadu i napřed rozstřížený. — U mužských bylo vidět vysoké boty do půl lejteck, kožené nebo plátěné kalhoty, krátkou vestu, bílý šerkový kabát s černým vyšíváním na rameně až po kolena dlouhý; na hlavě kulatou červenou čepičku s černou nebo hnědou kožešinou kolem. Jinde ale nosili také široký klobouk s černými pentlemi, jako u Plzně. — Tak mi to selka všecko vypravovala a pak si stěžovala, že má němé děvče. „Jeden sedlák,“ pravila dále, „měl také němeého chlapce; on ho dal do Prahy, aby se naučil mluvit. I naučil se opravdu, ale škoda jen, že německy. Ovšem bych byla radši, kdyby děvče mluvilo

česky, ale nechť! jen když bude mluvit. Nejvíce se bojím, že dostane děvče d o m á c í n e m o c (tak tu jmenují Heimweh a říkají: Od domácí nemoci není pomoci), ona je na mne tuze navyklá. Pan justicial a správčí nutí sedláka, aby ji tam dal, a Bor to udělá.“ Po dvoře říkají sedláku Bor, jinak ale Honza, selka se jmenuje po dvoře Koppková, jindy pak Kačenka. Tak tu má křtící jméno a přijmení své zvláštní užívání.

Po vesnici je všude tak ticho, jako by tam živá duše nezůstávala. Okna jsou obyčejně do dvora, a lid je na zad. Rychtářčina máma, šedesátiletá žena, stála na mlatě a mlátila. Přiběhla hned k nám a slyšíc, že se divím, jak ještě v tom stáří mlátit může, pravila: „I co pak to, jen když mně Pánbůh zdraví dá. Já vstanu ráno o čtyř hodinách, nakrmím koně; ten můj hoch tuze rád spí a zaspal by krmení; potom jdu na pole vláčet, přijdu domů, uvařím pro chasu jídlo a po obědě s nimi mlátím. Když tady leželo vojsko, vařila jsem někdy pro osmnáct mužů, oficírů i sprostých, a mohu říci, že byli spokojeni. Já měla radši knížete než sprostého, on si tak nevybíral. Vždyť mne až z Prahy zkázali pozdravovat.“ Všude jsem pozorovala, že mají nad srubem holuby. Okolo Chrastavic je nejhezčí koutek těch hor, které jsem posud viděla, ale nikde není tak romantická krása, jako u nás doma. Což je ale do všech krajin, není-li v nich dobrý člověk. Nemohu vyslovit, jak mi bylo líto, když k nám selka přišla a nebohá ani nevěděla, jak má promluvit. „Musejí mi odpustit,“ pravila, „já jsu hloupá bulka.“ Můj muž,

vždyť ho znáte, začal jí to vymlouvat, a tu jste měli vidět tu spokojenost, tu radost, že mohla mluvit, jak chtěla, a říkat nám vy. To ví Bůh, proč tím lidem tak opovrhují, že se ubohý sám za hloupého drží a svého krásného jazyka si neváží!

„K.“ z 2./XII. 1845, č. 144.

3.

K národním veselostem zdejšími náleží koleda a voračky. Selská dívčí koleda slaví se prostřední vánoční svátek. Tu dostane každá děvečka nebo dcera od hospodyně hnětanku, t. j. veliký koláč, dobře máslem a smetanou zadělaný, v němž je skořice, hrozineka mandlí hojnost. Těsto se jak náleží uhněte a — jak se tu říká — na křuplavo upeče. Hnětanku si ale holka nenechá, ta je pro chlapce. Svobodní chlapci a holky shluknou se pak vespolek a jdou do města na pálení. Děvka dá chlapci hnětanku k vodce a on jí koupí housku a jablka; to se potom tahá a strká, zpívá a hlučí, a z krčem to jde k musice. Při tom se musí každý opít, ženská tak dobře jako mužský, a proto se také nepije pivo, ale pálení. — O masopustních dnech mají voračky. První den vezmou si chlapci muzikanty — totiž dudy a housle — a jdou po děvkách. Každá musí dát peníze na voračky, jak jen může, někdy třeba pět zlatých. Která se z nich dá nejvíce vidět, ta potom celý rok také nejvíce tan-

cuje. Chlapci platí muzikanty, častují rosolkou a tančí celé tři dni masopustní ve dne v noci bez přestání. —

Důvěra v mocnou přímluvu svatých je zde v plné vládě. Tu ty dni byla u mne stará selka. Když viděla dítě nemocné, pravila: „Ale, zlatá matko, nebyla jste ještě s tou holkou na Svaté hoře?“ — Já, že ne. — „Ó, to tam jděte; já pořád mé dceři Barce říkám, aby šla s tou němou holkou na Svatou horu; věřte, tam se už mnoho zázraků a divů stalo. Anebo dejte číst mši u sv. Rocha a obětujte na oltář tři vejce, on je patron proti tělesným neřádům a každého uslyší, kdo se k němu obrátí.“ Na doktory a líky se tu mnoho nedrží.

Táž selka pozvala mě na svatbu. Když jsem se ptala, koho si bude syn její brát, pravila: „On ještě neví; má prý jich několik, ale pro mne, ať dělá, jak rozumí.“ — „Ale má-li být svatba o sv. Martinu, tedy je svrchovaný čas.“ — „I to je pojednou,“ odpovídá stará. — Tak to máte tady jako v residenci, sňatky urovnává více rozum než srdce; kdo dá víc, ten bere. Ostatně jsou to dobří lidé, vejdete-li do vesnice, nepotkáte nikde hloupou ostýchavost, každý se vám směle do očí koukne, a ne aby troubil, nýbrž srdečně vás vítá. Bývá-li ve vsi jako po vyhoření, všude ticho, jen že někde z chalupy zpěv zaznívá anebo pasák si hvízdá, rozléhají se po městě zpěvy bez přestání. Ti kalounkáři při stavech celý boží den ani ústa nezavrou, a je tu písní, až není možná.

Nevím, bylo-li by opatrovny kde tak potřebí

jako zde. Co se tu děti potuluje, které na svého otce prstem ukázat nemohou! Ty rostou jako dřevo v lese. Co jsou staří lidé, ti jsou zdraví a zachovalí, ale ten dorůstek je již dlouhým seděním u stavů mnohem zakrnělejší. Avšak na vzdor všemu tomu, že je zde mnoho chudoby, není přece nic o zlodějství slyšet ani o těch hanebných nadávkách. Ale v sobotu a v neděli, když přijde vyplácení peněz, tu je v krčmách živo, a sklenář má výdělku dost. „V té a té krčmě byly zase caparty,“ říkají ráno.

Krásná pleť dělí se tu na dvě třídy: jedna má čepec na drátkách, druhá klobouk. S čepcem zachovaly se staré zvyky, pod klobouk vloudila se němčina.

„K.“ ze 4./XII. 1845, č. 145.

4.

id zde místo Česka říká Č e c h y n ě. Česka prý se mluví jen u Prahy. Národních povídek je zde veliké množství. Nejoblíbenější jsou krátké, vtipné a směšné anekdoty, o nichž se myslí, že se vskutku přihodily; starší báchorky, třeba sebe básničtější, nejsou v takové vážnosti. V každé z oněch je vychytralý sedlák nebo selka, hloupý pán nebo vtipné dorážení na hloupé sousedy, Bavorsy a jiné Němce. Jak se časy mění! V povídkách považuje se lid za nejchytrější, a v skutečnosti drží se za hloupého, ač by se to všem říci nesmělo.

Jeden sedlák měl býti rychtářem. I ptá se ho představený, má-li k tomu také dost rozumu. „Vždyť vy ho tady máte nazbyt, můžete mně ho trochu přenechat,“ odpověděl sedlák. — Když jsou ty pověsti napsané, nezdají se vám už tak směšné, jako když člověk poslouchá, jak je odzpívují; to je něco zvláštního, a vše jinak vypadá, než když se to obyčejným hlasem povídá. Slovíčka *n o a n u* jsou silně v užívání.

K nejoblíbenějším procházkám náleží cesta do Chrastavic. Tam jsme šli na posvícení. Přijali nás s pravou hostinností a s upřímnou tváří. Sotva jsme dosedli, otočila se hospodyně a přinesla koláč. Ale jaký koláč! Takovým posvícenským koláčem podělí se celá rodina; máte na něm, kdo co rád; tvaroh, povidlí, mák, perník a sypání z hrozinek a mandlí. Když se koláč snědl, prostřeli jak sníh bílý ubrousek, dali majolíkové talíře a přinesli pečité. Mezi jídlem hovořili jsme s hospodářem. Je to muž chytrý a zdravého rozumu, ale že se často mezi německými pány potlouká, má jazyk trochu pokaženější než druzí domácí. Vida, že s námi upřímně mluvit může, začal jinou. My se ho ptali, zdali přece něco ví o svých předcích, ale o těch nevěděl ani co by za nehet vlezlo. Byl rád, když slyšel, že mu historií půjčíme.

V hospodě bylo několik sedláků, protože pravé posvícení teprv v pondělí nastane. Můj hoch měl se hned k dudáku, začal mu zpívat, a dudák mu hrál. To ti sedláci koukali a divili se, až nebylo možná. „Ten mládeneček má notu, že by mohl na kruchtě zpívat,“ pravila jedna selka, již jsem za tu zdvořilost poděkovala.

V pondělí byla podívaná! Sli jsme rovnou cestou do hospody. Na jedné straně u okna seděli sedláci a několik měšťanů, u kamen seděly ženy a malé děti, v třetím koutě stály holky všechny na jedné hromadě, uprostřed chlapci. Na jednom okně seděl orchestr, dudák a huslař. Dudák byl samý věnec, a na klobouku měl plno fátorů a kvítí. Hned u dveří byl šenk, kde rychtář hospodskému pro samé švagrovství nalévati pomáhal. Děvčata byly v červených šátkách a ženy buď v čepcích nebo v plenách. Čepce mají buď bílé jako Pizeňky, anebo poločerné, co starodávni památku a pozůstatek buláckého kroje, pěkně do faldů složené s ploským dnem. Chlapci byli všecko v bílých punčochách a střevících, měli čisté koženky, krátké vesty, rukávy jako sníh, na hlavě tchořovku buďto zelenou aksamitovou nebo červenou. Po přivítání dali nám zahrát národní tance. Přála bych těm baletním tanečnickům a tanečnicím, kteří si tak mnoho na tom zakládají, když se několikrát na patě otočí, aby se přišli na zdejší tance podívat. Ať si dudy jak chtějí skřípají, oni mají takt v nohou; tu není slyšet ani o krok více, ani o krok méně, jak jeden přestane, přestane i druhý. A což polku! Tu vám tak pěkně tančejí, že je radost se podívat na ty nohy v punčochách a střevících, jak opravdu elegantně vypadají. Nejdříve tančili polku, pak štajriš (naši sousedskou), na to zelenák, obkročák a třínožku, všechny tři jako náš vrták; potom dupavou, houpavou, hrozičku (strašáka), ševcovskou a kolečko. Ševcovská je nový tanec, vymyšlený od našeho statného rych-

táře, až posud velkého milovníka tance. Dělají se při tom všechny posunky jako by švec šil. Když se dratev vytahuje, musí se mít každý na pozoru, aby něco neulovil; neboť všickni stojí na jedné hromadě, a kdo se neuhne, dostane pohlavek. Vidíte, to je ta venkovská gymnastika, ta učí obratnosti bez německých turnéřů od starého Jahna až po tu dobu.

Naposled přišlo kolečko, ten nejstarší tanec, jak pravil rychtář, který za mladých let nic jiného netačil. Dva chlapi se postavili se džbánem před dudáka a začali dudáckou notu, dudák se šklebil, huslař dával nohou takt a šest chlapců si přitáhlo své tanečnice. Stojíce porůznu, chlapec vedle děvčete, s rukama nazad spletenýma, začali se podle taktu pořád na jednom místě tak hbitě a šikovně točit, že jeden o druhého ani nezavadil a z taktu nepřišel, až se pustili a z předu chapli. To jde všechno tak čerstvě a pořádně, že se vám zdá, jako by šest vřetének jedním kolečkem se točilo. Zpomněla jsem si na pražské bály, co tu výborů, tanečních pořádků, prób a Bůh ví, co všechno; a zde v té nabouchané krčmě šlo to bez výborů tak pořádně, jako sotva v kterém sále. A proč? Protože tu platí méně příkázání a více dobré vůle.

Mezi děvčaty byly všeho všudy asi dvě pravidelné tváře. Všem ale líčka zdravím jen jen kvetly. Oči měla každá jako jed, což tvářím neobyčejné krásy dodávalo. Mužští mají pravidelnější a výraznější rysy, postavy jejich jsou jako hory. Škoda, že si vlasy zkrátka přistříhují. Při rozchodu

svěřil mi rychtář, že řekl některým sousedům, až bude po venkovské práci, aby k němu přišli na „hejt u“ (hejta je návštěva, také t á č k y nebo h r á t k y, když hrají), že jim bude číst o starých Češích, jak do země přišli; také mi slíbil, že dá jednou odpoledne přástvu, abych přišla poslechnout, jak umějí „děvky“ zpívati.

Mluvila jsem také s jednou selkou z Lužice; v řeči přišlo na ourodu. Když mi pravila, že mají už všecko zaseto a urovnáno na polích, řekla jsem hned, jak to zde způsob: „Obroč Pánbůh!“ — „Dejžto Pánbůh, vás taky!“ odpověděla ona. — „Ale letos bude asi zle, nastává nám drahý rok, to prorokují myši; běhá jich na poli jako čerček. Zlaťá matko, už jsem si kolikrát zpomněla, co Přemysl prorokoval. Když přišli pro něho čeští páni a on musel k Libuši jít, řekl: Kdybyste mě byli nechali dovorat brázdu, nebyla by v Čechách nikdy nouze, tak ale nebude se vám často ani chleba dostávat. A věru, již se kolikrát nedostávalo.“ — Ta věděla přece něco z historie, což tu je pravou vzácností.

„K.“ ze 6./XII. 1845, č. 146.

5.

aždé město pamatuje několik ohňů, jimiž popelem lehlo. Takovým neštěstím stane se přestávka v paměti lidské, minulost se oddělí od přítomnosti a pravda i báje splynou v jedno. U mne sedí staříčká žena a vy-

pravuje o velkém ohni. „Před tím ohněm byly v městě krásné a nádherné stavení, velké zámky a překrásný kostel, celý mědí krytý, domy ale všechny plechem pobity. Kolem stály čtyry předměstí, krásné brány, valy dvakrát vodou obehnané, zdvihací mosty, zkrátka, bylo to pevné město. Bezděkov jmenovalo se předměstí, v němž prý se katolíci zdržovali a tam svůj kostel měli, v městě byli Husité. Dávaly se bankety, hostiny, a všeho dost a dost. Potom prý přišli červení kněží, kteří lid učili a Husitům všechny knihy na náměstí spálili. Kdo se nechtěl poddat, musel ze země. Když se ti vyhnanci stěhovali, zakleli prý své nesnášlivé bratry, aby se jim nikdy více dobře nevedlo, svých statků aby neužili, a jejich dětem aby nikdy štěstí nezkvetlo. A ta kletba, věřte mi, lpí od té doby na městě, které se až dosud nezpravilo. Po velkém ohni vystavělo se město zcela jináče, do rynku nešlo ani jediné okno, každý zůstával uvnitř a měl do zadu okna. Lidí bylo málo, tak že mohl člověk o pravém poledni po rynku v košili běhat. Všecko chodilo po sprostou; bohaté měšťanky a paní radní (bylo dvanáct radních pánnů) nosily na svátky zlaté čepce, krepitanové, pájové a groditurové šaty (látky z vlny a hedvábí) a k tomu hedvábné zástěry. Sprosté ženské měly kanafasové šaty a cicové, na způsob zlatých ušité čepce. Oblékla-li některá panna do bálu kamrtuchové šaty, to byla už tuze velká paráda. Mužští nosili střevíce a punčochy, dlouhé fraky, jabot, vrkoč a klobouk na tři facky. Než peněz bylo hojno. Když se některá vdala, dostala kronů

dva i tři hrnce sháněnou míru. Matematika nebyla skvělá: počítalo se všechno na kolečka, křížky, čáry a háčky. Vypůjčil-li si někdo peníze, přinesl dvou- neb tříjezdlíkový hrnek, dostal sháněnou míru a tolik zase odvedl. Všecko šlo na slovo. O němčině nebylo památky; ve školách učilo se česky a latinsky. Mnohý desítiletý chlapec uměl tolik, co sám pan professor. Na děvčata se arci tak nedbalo. O Vídni, kamž teď mnozí do služeb chodí, nevěděl tenkrát sprostý člověk ani dost málo; jestli co zaslechl, tuť myslel, že je to v jiném dílu světa. Jenom do Prahy chodili někdy na pouť. Když se odtamtud děvčata vrátily, stěžovaly si, že jim tam říkají h o r a k y n ě a že si z nich smíchy tropí. Kalounky dělávaly na malých stávkách v ruce. Při každém nebezpečení bylo první, že šli a peníze zakopali, nejvíce do lochů (sklepů), tak že až posud je v zemi veliké bohatství. Z toho pošlo, že viděli lidé každou chvíli hrnce kronů hořet. Ti, co peníze zakopali, museli chodit strašit; takové rejdy děly se téměř v každém domě. Před časy chodili kněží po domech a dávali libati Pánaboha; lidé ale spávali nazí, a tudy prý se často přihodilo, že nemohli vstát, a oni jim ho museli k samé posteli donést. Během padesáti let se vše tak změnilo. Do škol zavedla se němčina, děti dostávaly odměny, jest-li dobře německy uměly, učitelové chodili po domích a učili ženské zadarmo. Domáci pouštěli se do světa, cizí se přistěhovali, a tak to staré pomalu zahynulo. Zámký, zdi a brány se zbouraly a jiné domy se stavěly, zvláště po vyhoření před třiadvaceti

lety, kde také jedna část vysoké věže u hlavního kostela zhynula. Při ohni shořelo také mnoho důležitých spisů, které byly v železné truhle zavřeny.“

Hned jak se do města vjíždí, stojí po pravé straně památný dům, jak se praví, ze všech nejstarší a z venku pěkně malovaný. Obrazy na něm představují muže na všech stupních lidského stáří od roku až do sta let. Je vidět, že to bylo dobře pozlaceno.

Chraň Bůh! aby snad kritika myslila, že to mám z pergamenových listin, co tu povídám. Na to je času dost, až náš vysoce vážený pan měšťanosta historii města vydá. Jak jsem se podivila, když jsem slyšela, že muž ten a spisovatel český, jsa rodem ze Žatce, teprv z lásky k poddaným jazyku jejich laskavě se naklonil. Tomu by se měli všichni Nedočechové před soudní stolicí dostat, kteří myslí, že se jim tak povede, jako se tu o jednom svobodníkovi povídá. Měl prý zlaté tele, jemuž se klaněl. Když lidé ráno do kostela chodívali, nebylo na poli ani hnuto, a když šli z kostela, bylo pole zoráno. Co se ve sklepě klaněl zlatému teleti, zorali mu šotkové pole.

„K.“ z 9./XII. 1845, č. 147.

6.

veselý život panuje mezi děvčaty na přástvách, kde se jim pohádky od huby jen odsejpají. Když některá z chudších děvčat trochu peří nastřádá, sejde se jich

několik u ní, aby jí pomohly peříčko sedrat. Při tom se peče pučálka. To je smočený a pak upražený, pepřem posypaný hrách, který se při draní rozdává. Chasníci přijdou k tomu, povídá se, zpívá se, a po draní někdy i tancuje aneb hraje na výplaty čili fanty, kterýchžto her zde množství mají.

Před nedlouhým časem byla jsem v Koutě a v Kdyni, znamenité to fabrice na vlněné věci. Je to překrásný ústav, zaměstnává denně přes tisíc lidí a poskytuje okolním nenepatrných výdělků. Z Koutského zámku, okolo něhož se pěkný park táhne, viděla jsem na vysokém vrchu zbořeniny hradu Riesenberku a zpomněla si při tom na pověstný román „Consuelo“, jehož děj z větší části do těchto krajín položen. Vykopalo prý se tam několik kousků šperku, které majitel schoval.

Přes Šumavské hory sešli jsme si až kousek cesty za hranice. Jaký to rozdíl! Tu vás pozdravují české dítky: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ a kus cesty dále troubí na vás německá tvář a nepozdraví, kdyby sám Bavorský král jel okolo. Tu jsou i pole jinak zorány, tu i jiné chalupy, jinak i všecko ostatní. Těm jejich střechám se naši hoši vysmívají, protože mají šindele na nich jen položené a na těch místo šindeláků velké, třeba pětiliberní kameny ležet, aby jim nespadly. Taková střecha podivně vypadá. Nyní vím teprv, odkud to pochází, když se říká: „To je knedlík jako bavorský šindelák.“ — Když jsme jeli nazpátek po těch do oblak sahajících vrchách, bylo nebe plno hvězd, a dole z oken roztroušených

chalup kmitaly se rudé světýlka plápolajících loučí. Nedivím se, že si staří na těch vrchách zámky stavěli, nedivím se, že tu lid na domácí nemoc trpí.

Horalovi je v dolině ouzko, jen na milých horách je mu volno. — Když jsme přijížděli, šly selky do kostela; tu jsem viděla zas tu roztomilou mošinku z rákosí s nescíslnými barevnými klůčkami, jakou jsem sama do školy nosívala. V ruce držely modlicí knížky velké a skvostně svázané, s lehkým žlutým plechem, na němž je kříž a jiné květy vytlačeny. Uprostřed a v každém rohu vězí sklenný barevný kámen, což pěkně, ba skvostně vypadá.

Můj roztomilý venkovský lid, s nímž tak ráda zacházím, uvedl mne v podezření, že jsem také sprostá. Z toho si mnoho nedělám, ba jsem přesvědčena, že není nic lehkého získat si důvěru u selského lidu. Já to již umím. Když mne která potká, hned se ptá: „Jak se máte, paní? proč k nám neidete?“ Já jí podám ruku a upřímně zatěsu. Jednoho dne spala jsem u Bora, na krbu byl oheň rozdělán, já se zahrabala do toho nesmírného vrchu peřinového a dudy zvenčí se ozývající mne ukolíbaly. Ráno — právě jsem si něco zapisovala — přijde Dorla, mladá ženka, ještě s jednou, po prstech až k samému stoku; já zvednu hlavu, ona mi padne okolo krku a ptá se: „Jak jste spala u sedláka?“ tak upřímně, jako by byla moje sestra. Druhou, která řekla: Jak se vyspali? zakřikla Dorla: „Nesmiš jí říkat voni, ona to nechce, já ji také tak neřikám.“

Teď už koluje mezi nimi „Malého historie“ a „Lhotský sedlák“. — Divno mi bylo, že zde jenom dudáckou notou nejraději zpívají, to je jejich zamilovaná. Přes dudy nic není, a kdyby přišel Strauss s celou bandou, nedostal by ani krejcaru. „Dudák a houdek, to jsou chlapi, ti hrajú, až srdce v těle skáče.“

Celý púst nosí zde selky bílé zástěry, jejich smutek je bílý kalounek, bílá zástěra; dále ve vesnicích je zase modrý. Jestě před několika lety panoval sem tam obyčej, že musel míti ženich v den svatební k o d d a d b ě hřebíčkový kabát jen po kolena dlouhý bez límce, který začasť od praděda zdědil, a k tomu červenou čepičku s kunou. Právě tak jsou vymalováni sedláci na obraze v klášteře, jak cepy a kosami Němce tepou. Jsou to tak zvaní Ch o d o v é, o nichž jde pověst, až prý opět povstanou, že bude zle.

Nevěsta zase musela mít bulku, vrkoče červenými kalouny proplitané a odívku. To prý byl plášťik na způsob burnusu, celý černý, u krku šňúrou sepiatý, uprostřed zad viselo prkénko s půl lokte šířky a délky, též černým sukнем potažené a modrými puntiky vyšité. Až k tomu prkénku visely vrkoče. Takovou dívku není už teď ani vidět, ba celý obyčej vychází z paměti. Jen to se praví, že nosil družba před dudákem červený praporec, když šli do kostela a písňe zpívali.

„K.^d ze 16 / XII. 1845, č. 150.

estující popisují nám cizí krajiny jako zahrady, všude po polích zelenají se stromy a jsou k užitku i k utěšené ozdobě. Jenom u nás bývá někdy jednotvárnost až k umdlení, nic než planina a holé role, nikde stromku, nikde křoviny. Když to na některých stranách za Prahou nic jinak nevypadá. Tím více mne tu překvapilo několik polí, kde jsem mnoho štěpných stromů po mezi nasázených spatřila. Divila jsem se, že přece jeden hospodář je milovník štěpařství, ale nebylo tomu tak. Stromy ty stály tu ještě po dědovi, který v tom zalíbení nacházel, po jeho smrti přišel jiný hospodář a ten stromy okolo pole a statku až na několik posekal a zahynouti nechal. Smutnější ovšem je jiná příčina, která se tu vůbec udává, proč tak málo ovocných stromů viděti, an tu místa dost ladem leží, jehož by se k štěpnicí dobře použití dalo. Práví se, že bývá každý strůmek od nezbedné luzy zkažen, a stojí-li v poli, že se často i velký kus pole sešlape. Jednomu rychtáři podřezali přes půl kopy stromků, které si byl nasázel. I řekla jsem, že by se to snad nestalo, kdyby v tom všickni najednou jednovorně začali.

To je opět ta bídná stránka našeho školního vychování. Tabulkami: „Škoda, na stromech činěná, trestá se tak neb tak!“ nepřivede se lid k ničemu, ba jeho svévole se tím jen podráždí. Kdyby ale byla za školou malá štěpnice, kde by se dítě učilo, jak proutek z jádra

pučí, jak roste, až se z něho strůmek vyvede, kdyby viděl chlapec, jakého opatrování a šetření tu potřebí, aby rostlina nezahynula a dobré ovoce vydávala, jsem jista, že by raději novou kudlu z Klatovského jarmarku do vody hodil, než aby mladý strůmek poranil. Ta rozpustilost neděje se jen od sprostého selského kluka, to se stává i v Praze na nábřeží, jak jsme nedávno četli. Naše vychování je nepřirozené od jednoho konce až k druhému.

Jak pěkné zahrady jsou v okolních vesnicích, a co v nich vidíte? Jilmu, jeřáb a střemchu, jenom někde také hrušku nebo jabloň. Sotva že se ze sta jeden vydaří, který by si tohoto odvětví hospodářského zaměstnání hleděl. Ale odkud by se chuti a schopnosti nabralo, když se na to z mládí nehledí? Nebohý štěpař z vlastního nadání zůstane o samotě, a závist, ta pekelná přišera, přejde hory doly a vtiskne své jedovaté šlépěje po vesnici jako po městě. Když myslí, nebohý, že mu jeho lopota ponese užitek, zničí zrádná, hanebná ruka, která by zasloužila, aby ji u samého ramena uřal, tolik životů a tolik práce. Často se dívám na ty holé vrchy a myslím si: „Hle, jak krásné sady by tu mohly být jak k vyrazení, tak k pohovení lidu a k okrase celé krajiny!“ Ty sady a štěpnice dodávají Koutskému panství velké krásy.

Polností si tu ale sedlák hledí dosti bedlivě, ač prý zůstává při starých zvykách a žádných novot nezачíná. Koní je tu málo, ale za to je radost se podívat na skot. Skoro každý sedlák chová

také dvacet až třicet ovcí podle velikosti statku, což prý dobře vynáší, zvláště když vlna platí. Musí to být od dávných časů a snad také k vůli oděvu, neboť potřebují do roka kolik liber vlny na své šatstvo a pro čeládku. Pacholek dostane 5 zl. na penězích a dvojí oblek, děvka 2 zl. a také dvojí oblek. Ty šarkové sukně a kabáty jsou z polovic vlny, a tudy jí mnoho vyjde. Čeládka se nemá zle, když je sedlák zámožný. Když jdou ze služby, dostane každý roháč, čtverhranný to koláč, vši omastkou pomazaný. Odtud snad mají píseň:

„Dejte mi peníze, dejte mi roháč,
Mně se tu nelíbí, já půjdu od vás.“

I co se stravy týče, jsou tu jednodušejší živi nežli v kraji, a také zde umí málo která tolik vařit jako tam, a při žádné příležitosti, jak jste při svatbě viděli, nemají tolikerych krmí jako jinde. Na tom však pranic nezáleží, ba lépe jest, když se s jednoduchou stravou spokojí. — Ale duševní stránka venkovského lidu je velmi zanedbána. A jak by mohlo jinak být? Vesničané, kteří jsou blíže města a do školy sem chodí, ti přece o něčem slyší, ale vzdálenější jsou věru nebozí. Mají školy i učitele, může-li se to tak nazvat, ale těžko učít, když řečený učitel sám nic neumí, kromě trochu číst a do sta počítat. Který pořádný člověk by se však také za 50 zl. v peprný stav učitelský uvázal?! A ty musí ještě dost bídně vytlouct. Přes zimu chodí děti do školy, ale jak první husí kvítko vyleze, nastane jiná

práce a škola se zavře; pan učitel má bez toho také svou práci, buďte polní anebo řemeslnickou, a učení se tedy musí odložit. Ovšem že tam duchovní otec pilně dohlíží, ale za hodinu nemůže se všechno do těch tvrdých mozků vlit, a byť by jim samé potěšitelné pravdy a užitečné vědomosti vecpával, když učitel v tom nepokračuje a věci ty častým opakováním v paměti jejich neokopává, musí se to do druhého dne vykourit a vytrazit. Takový ubohý sedlák neví ani, že by se mimo čtení ještě něčemu jinému měl naučit. O psaní nebývá ani zmínky. Ptejte se ho, co vám odpoví: „Vidíte, zlatá paní, ten náš kantor je hodný, můj chlapec umí dobře číst a leta svá spočítá na minutu, to je dost na se!ského chlapce, vete?“ Vy mu ovšem za pravdu nedáte a řeknete, že je potřeba, aby rolník, který je na své mozoly živ a z jehož rolí vyrůstá koření proti strašlivému hladu, také jiné věci uměl, nežli cedulku z kanceláře bídně dost přčísti, ale on zůstane při svém: „Milá paní, to je pro učené lidi; a kdo by nás tomu naučil, náš pan kantor neumí sám tolik, a pro nás sprosté lidi ta učenost není!“ Přece však nám zkušenost dokazuje, že by je to těšilo, kdyby se jich někdo ujal. „Bože!“ říkají, „kdyby nám v těch dlouhých zimních večerech někdo tak něco povídal nebo čtal, jak bychme rádi poslouchali!“ Tu však buď není, kdo by četl, anebo se knih nedostává, anebo je ti páni nechají v schránce zavřené.

Tu ty dny zaklepe někdo na dvěře, já zavolám „dále“. Vejde sedlák, přeje „Dobrého zdra-

ví“, a udělá hlubokou poklonu. Ptám se ho, co žádá.

„Jdu s prosbou k vám. Byl jsem u M... rychtáře, a ten mi povídal, že jste mu zapůjčili knížky k čtení. Já jsem taky milovník písma, prosil bych vás tedy, kdybyste pro mne něco měli k čtení, já bych vám od toho zaplatil, co byste chtěli.“

„My nepůjčujem knihy za peníze, ale když rád čtete, půjčím vám knihu z dobré vůle.“ Jdu tedy a hledám něco příhodného, on se zatím ohlížel po pokoji.

„Prosím vás, paní,“ ptá se a ukazuje na obrazy pověšené kolem po zdi, „kdo jsou ti pánové?“

„To je Karel Čtvrtý, otec vlasti,“ povídám, počnouc od prvního. „To je sv. Prokop, opat Sázavský!“

„Počkejte, paní, já se na něj podívám, hm, hm, tak to je Velešlavín?!“ při tom kroutil hlavou a bystře se na obraz díval.

„To je Žižka,“ vykládám dále.

„To ten Kubík, co popral u Kouta ty Němce, podívejme se.“ I ptám se ho, ví-li co z české historie? Ale on mi tolik povídal, ba i léta udával, že jsem se až podivila. Četl prý jednou celou zimu českou kroniku. Měl radost, když seznal i některé z ostatních králů, o kterých z historie věděl. „A tito pánové skládají knížky?“ opakoval po mně a ostře přehlížel řadu českých spisovatelů.

„Tu ten je švihák,“ řekl, ukázav na Tyla. „Ten

je asi dobrý čtveračina. Co pak skládá?“ ptal se a ukázal na našeho Čelakovského.

I jdu, vezmu „Ohlas písní českých“ a přečtu mu „Českého sedláka“.

„Vždyť jsem si to myslel, že to bude něco takového, to mu z očí kouká,“ tak řekl a pustil se do srdečného smíchu.

A tak na každém něco posoudil, ale nejvíc se mu líbilo, že má také jeden z těch pánů rozdělené vlasy jako sedlák.

Dlouho jsem se s ním ještě bavila a pořád jsem měla co odpovídat. Když odcházel, nařizovala jsem mu, aby nečetl knihu jen sám pro sebe.

„To není starost! Nač bych to pro sebe čtal? Kdybych neměl také jiným povědět, co je hezké, ani by mě to netěšilo.“

Podala jsem s úctou sedláku, jež hloupým nazývají ruku, a přikázala mu, aby přišel brzy zase.

„Česká Včela“ z 31./III. 1846, č. 26.

10.

Ž dříve jednou stala se zmínka, že jsem chtěla, aby se u mne každou neděli odpoledne několik městských dívek scházelo, že bych jim jednu neb dvě hodiny čítala. Slíbily, že jedna druhé řekne a že přijdou; první neděli jich přišlo tedy pět — a to byl začátek i konec — více nepřišly. Dále jsem ponavrhlá několika dívkám, kdyby se chtěly učit psát.

aby chodily v neděli a ve čtvrtek ke mně, že je budu učit. Ta se ozvala: „Kdyby to bylo německy, to by mě ‚Voter‘ nechal.“ Tu zase: „Kdyby to bylo francouzsky; česky již umím!“ — Není divu. — Přihlásilo se jich osm, ale když mělo přijít k čemu, zůstala jen polovička. Proč i ta druhá polovička nepřišla? — „Že prý to není potřebí ženské, aby uměla psát jako kancelářský.“ — Bylo by si přát, aby uměl každý kancelářský pravopisně česky psát, uspořil by nebohým sedlákům mnohé mrzutosti.

Tolikráte jsem to již slyšela, že není ženské potřebí, aby uměla psát; jen když umí trochu číst, že toho je dost! Musím při té příležitosti své soukromné mínění povědít. Když se vezme kolem, jest ovšem mnohem větší počet žen, které nepotřebují celý rok péro vzít do ruky, ale velký počet jich je zase, které buď celý obchod vedou, aneb mužovi po ruce být musí. Těm toho je potřebí, aby uměly jak se patří psát.

Vím, že to je posud požadování nemožné, aby umělo děvče kromě psaní, čtení a počítání i něco jiného, neboť nemáme po tu dobu žádných ústavů k tomu. Děvče chodí od šesti do dvanácti let do školy; třetinu toho času říká jako papoušek z německé knihy, dělá Aufgabe ze Sprachlehre (trebas tomu ani za mák nerozumělo, to nic) a ostatní odříkává zrovna tak, jako to nebožka bába odříkávala. Je-li dítě vtipné, tak se přece někdy stane, že se mu ve dvanáctém roce v mozku rozsvítí a ono některou věc pochopovati začne, ale tu vyjde ze školy, a matka je zapřáhne

do jiné práce, kde si již více děvče na učení nezpomene, leč na katechismus, když se má vdávat. Pamatuje-li si která, že se má psát po h, ch, k, r ypsilon, a umí-li hodně zčerstva knihu přeříkat, je rozhlášena za šikovné děvče. Ale kolik je takových? Vždyť je to ženské psaní tak zostuzeno, že vůbec od pánů škrabaninou nazváno jest, ač by se mohli ti páni posměváčkové někdy hezky za nos vzít. Známef takové, kteří myslí, když několik škol proběhli, že všecku učenost spolkli, a zatím by je zadržlo jedním prstem děvče, které v druhé třídě v šesté lavici sedávalo! Nemyslím snad, aby ženské do filosofických přednášek chodily, Bůh chraň! Ale dle mého uznání měla by každá kromě psaní, čtení a počítání i trochu zeměpisu, přírodopisu, obzvláště ale historii své vlasti znát. A nejvíce toho mají potřebí matky! Kdyby byly věděly matky české, co to je býti hrdým na svůj národ, kdyby byly znaly ocenit krásný jazyk svůj a neučily děti hned z mládí klanět se cizím modlám a vlastní svatyni zneuctívati, nebylo by to přišlo snad tak daleko, aby se dávaly v Čechách české plesy a pravý vlastenec aby byl obdivován jako cizozemské zvíře.

Každý se rád upamatuje na dobu, když sedával k nohoun své matky neb staré chůvy a u vytržení poslouchal pohádky o sklenném vrchu a zlatém zámku, o čarovné kráse diamantového pokoje a o spících princeznách. Nebylo by lépe, kdyby se ukázala dětem také kromě těch pohádkových světů skvělá skutečná minulost slavných předků? — To se nikdy nezapomene. Moje hu

bička byla jen sprostá žena, ale ona znala z většího dílu českou kroniku a nejraději nám z ní povídala; začasť dokládala: Vidíte, děti, jak slavná byla Česká země a jak byli Češi všude váženi, a nyní se jim smějou. Já se toho nedočkám, ale vy se toho snad dočkáte, že to bude jinak. Zpomeňte si, děti, často, když vám babička povídala, co musela pro českou řeč vytrpět, a nedejte se nikdy zavést. Já se neučila německé řeči, pohrdla jsem dobrým živobytím a radši jsem šla do chaloupky v Čechách, než bych zůstávala v cizině. Svůj k svému, doma je nejlip! — Bůh jí dej lehké odpočívání! Upomínka na ty blažené chvíle mého dětství, na všechny ty zlatoplodným zrnům podobné slova, jsou drahé kameny v rámci mého života.

Vímť já ze zkušenosti, jaký dojem příběhy z české historie, jako jsou o Břetislavu, Soběslavu a j., na dětskou mysl činí; každé slovo padne do srdce jako jiskra a rozníť je tak, že jim plamen z očí sálá. A takové jiskry boží, vyházené do mladých srdcí, nedají se více ututlat, ty nezalije ani celý Dunaj. Z dvaceti dětí jedno aby se neptalo rodičů nikdy na nic jiného než: „Mámo, kdy mi dáš krajíc chleba, a táto, kdy mi koupíš na nový kabát?“ Dítěti je všecko nové, a každý brouček, každý kvítek, každá hvězda na nebi je mu mystickou pohádkou, jejíž rozřešení nejprvé od rodičů žádá. Ale jakž pak, nemůže-li

mu ji ani matka ani otec vysvětlit? Ve škole? Tam je teprv pravý labyrint, z něhož někdy školák i s panem učitelem cestu najít nemůže. A tak zajdou mnohé vlohy, že jim žádný na pravou cestu pomoci nemůže. Myslím tedy, že by se neměla matka jen pro sebe učit, ale pro své děti!

Byl by čas, aby ženy přestaly myslet, že jsou na světě jen pro parádu! Každá musí dle své možnosti vyplnit částečky v nesmírném řetězu člověčenstva! A nyní je k tomu doba! Má-li být chrám naší národnosti na obdiv světu, a chceme-li, aby naše děti v něm „*Te deum*“ zpívaly, nesmíme zahálčivě ruce do klína vložit a na muže zevlovat, jak pracně po kaménku na něj snáší. V našich rukou leží poklady, a neměly by je matky chovat, aby jimi cizí roucho zdobily, ale raději je vložit do zdi vlastního chrámu, by se co jasné slunce zaskvěl. Není k tomu nic jiného potřeba než lásky! Mnohá by řekla: „Co jen chce? vždyť mluvíme česky a dáváme děti česky učit.“ To je láska jen tak ledabylo, jako když se řekne: „Já mám toho člověka ráda, ani nevím sama proč a zač.“ S tou není vlasti pomožino! Tu musíme milovat z přesvědčení, musíme ji znát skrz na skrz, musíme vědět, k jakému cíli a konci ji milujeme, a tu vroucí vědomou lásku musíme dětem do srdce vštípit. Takovou nevyvrátí hrom a bouře, a směle se mohou na ní skály zakládat. Když by takto české ženy svůj úkol vykonaly a naše plémě by k vítězství „Halleluja“ volalo, pak by se mohly beze vší chlouby mužům po boku postavit a směle říci: „My k té slávě také přispěly!“

Bych lásku k vlasti v srdci zdejších dívek zbudila, chtěla jsem jim předčítat předně historii, neboť jen tou se může pravé lásky docílit; že se mi nepodařilo, nemohu za to. Kdo o prospěšnou věc nedbá, není jí hoden.

Z čtyř děvčat mám ale potěšení. Jsou to měštské dívky, a ač nemyslí, že budou někdy hraběnkami, přece se učí psát a říkají: „Kdyby to k ničemu jinému nepotřebovaly, že si budou moci aspoň písničku pořádně napsat, a že se naučí dobře číst a něco že zvědí o světě. Udělaly si mezi svými známými chasníky, že si budou vespolek vykat. Ondyno přišla jedna ke mně a se smíchem mi vypravovala, že byla u jedné známé do přástvy pozvána, a když tam přišla, a všickni chasníci ji vy pozdravili, divily prý se ostatní děvčata, jedna druhou ťukla, s úsklebkem si šeptají: „Poslouchejte jen, oni si vykají, jako by byli přátelské; věru, už neví, co má dělat z přepychu.“ To je poprvé, že se slovíčku vy taková čest stala, aby se za n o b e l drželo.

Onehdy přišel jeden sedlák za ouřadní záležitostí, a když svou věc skončil, pustil se do řeči. „Proč pak říkáte o n i a neříkáte v y?“ ptal se ho můj muž předně a nejprve. Sedlák se na něj upřímně podíval a odpověděl: „My ve vsi si říkáme t y, prostším ve městě říkáme v y, ale pánům se nemůže jinak říci, než o n i. Jak pak by se asi takový učený pán na mne podíval, kdybych mu řekl v y?“

Tot je jisto, že jsme ho z bludu vyvedli a i mnoho jiného mu pověděli. A měli jste vidět, jakou radost jevil, když slyšel, že není již česká řeč opovržena, a že neříká hodný Čech oni ani císaři pánu. Ruce maje na zad přeložené stál před námi v tom šarkovém kabátě s holým krkem a dlouhými vlasy, a oči v té vráskovité tváři jen svítily.

„Inu,“ začal najednou, „vždyť jsem já to říkal, přes tu staročeskou řeč na světě není a sám jsem rád, že nepomine. Ale povězte mi přece (já vám tedy nebudu onikat, když to nemá být), vy jste jistě ze selského rodu?“

„Proč?“

„Že tak rádi pŕovídáte. Vidíte, to je divná věc, byl jsem taky mezi pány někdy, ale jak živ se mnou tak žádný nemluvil jako vy; proto jsem myslil, že jste z našinců. Kterak bychom ale také žádat mohli, aby s námi tak mluvili jako vy; takoví lidé, jako my, nepatří mezi učené pány.“

Nebohý sedlák nepřišel z podivení, když slyšel o lásce k člověčenstvu, a jen se díval a hlavou kýval, a bylo vidět, jak ho to těší, že si může volně oddechnout; a přece to bylo na místě, kde nesmí sedlák jinak stát než s hrbeným týlem a s poníženou tváří. Není tomu dávno, viděla jsem starého sedláka, s hlavou jak padlý sníh, před vyškrobeným panákem dobrou čtvrt hodiny stát. Nezdál se mu stařec té cti hoden býti, aby mu řekl: „Dej na hlavu!“ Konečně se mu uráčilo milostivým ruky pokyvnutím jej propustit. A byl to panáček sotva metle odrostlý, který ještě dlouho za vyučenou nedostane! —

Mezi řeči povídal nám tatík, že si koupil takovou hezkou písničku a že se s ní celou neděli těšil. I ptám se, jakou a kde?

„V neděli, když jsme šli zde z kostela, vidím, že chlapec za sloupem s někým handrkuje. I jdu tam a ptám se, co má. Nějaký člověk mu dával tři písničky, aby mu dal za ně na paklík tabáku. „Dej mu,“ povídám, „kdyby to bylo pro zaplat Pánbůh!“ Ale teď bych nedal tu jednu písničku ani za pět grošů. Je k svatému Janu a má osmnácte veršů. Já hrozně rád zpívám, a je mi již šedesáte let. Když jsou ty křížové dny, nechám mužské se modlit, jdu při ženských a zpívám.“

„To nebudete asi sám u vás, že rád zpíváte, ne-li?“

„Tu to je pravda, v českých vesnicích je všude zpěvu dost, ale když přijde člověk kousek do Němec, tam to již přestane. Ale za to když přijdou do hospody, nadělají křiku jako prašivci. Deset Čechů tolik nenakřičí, jako tři Němci.“

I ptali jsme se ho dále, zdali rád čte, a když přisvědčil, vyndám knihu, podám mu ji a ptám se, umí-li tu literu číst — latinku. — On si vytáhl brejle, dal si je na nos, rozevřel knihu a začal dost dobře číst. „Ó, to jsme se učili ve škole tak číst za mých let, jinaké ne. Ale tohle musí být pěkná kniha?“ — Byl to „Jarohněv z Hrádku“.

Já jsem se nabídl, že mu ji půjčím, a on měl radosti za sto zlatých. Zpomněla jsem, že se již mnoho o tom namluvilo, kdyby byly knihy švabachem tištěny, že by je lid raději čítal, ale zde jsem posud ani od jednoho neslyšela, aby mu

latinka v čtení vadila. Jsou to jen pohodlní páni, co tak stěžují, prostý rozum je práci přivyklý.

„To je divná věc, jak živi jste mne neviděli a půjčíte mi hned knihu a tak se mnou mluvíte,“ řekl sedlák při odchodu. „Až to povím doma, nebudou tomu ani věřit. Kdybyste tak jednou k nám přijít chtěli, to bychom měli radost, já bych pro vás rád přijel.“

My mu to přislíbili rukou dáním, a tatík bu-
lák šel s radostí domů.

„Č. V.“ z 3./IV. 1846, č. 27.

11.

Dnes je smrtelná neděle! — Kam se po-
děly časy, když jsem s děvčaty smrt vy-
nášela, když jsem se těšila na svátky! —
Ty Boží hody, co ty chovaly v sobě
radosti pro nás děti! Ale nejvíc velkonoce. Na
vánoční svátky přišlo Jezulátko, byly štědrovky,
lilo se olovo, spouštěly se na vodu svíčky a byla
koleda Štěpánská. Na svatodušní se stavěly jen
máje. Ale na velkonoce bylo ještě více rado-
vámek pro nás, a začaly se hned na smrtelnou
neděli s vynášením smrti. Za mlýnem u stodoly
sme ji strojily; to bylo fáborů, to bylo šátků a
dělaných kytek na ní, dost a dost; okolo krku
měla místo korálů šňůru výdumek (vydmutých
vajec). Když byla ustrojena, vzaly ji nejstarší dvě
pod paží a vedly k řece, křičíce: „Smrt nesem

ze vsi, nové léto do vsi.“ U řeky začaly jsme ji odstrojovat a s křikem a hlukem hodily jsme potom holý slaměný došek do Úpy, zpívající:

„Smrt plave po vodě, nové léto k nám jede,
léto, léto, léto, kdes tak dlouho bylo?
U studánky u vody, ruce, nohy mylo.
Fiala, růže kvěsti nemůže,
až jim Pánbůh zpomůže.
Svatý Petr z Říma pošle flaši vína,
abychom se napili, Pánaboha chválili.“

S levé strany zazníval křik Žernovských chlapců, kteří házeli smrtonoše, a s pravé strany bylo slyšet vejskot Zličské chasy, která šla ze starého hradu dolů k poříčí. Ještě jsme si pohrály na louce „Sluněčko a měsíček“ nebo na „Čuka-babu“, potom si každá, co na smrt půjčila, vzala, a šly jsme domů.

Na květnou neděli bylo svěcení kočiček; když jsme přišli z kostela, zavolala nás babička sobě, ulomila z proutku každému po třech kočičkách, a ty jsme museli chtěj nechtěj sníst, aby nás po celý rok v krku nebolelo. Odpoledne jsme se sebrali, šli na proutky a pletli dynovačky. Na zelený čtvrtek nebyla obyčejná snídaně. Když jsme byli ustrojeni, poručila matka, abych vzala jídášky, sama pak nesla talíř s medem. Nejdříve dostal otec jídáška s medem, potom děti od nejmenšího, až to na mne došlo, pak děvečky a na-pослед si vzala matka sama.

Na velký pátek přišla babička před slunce

východem k našim ložím a budila nás: „Vstávejte, děti, vstávejte, hned slunce vyjde.“ Honem každý něco na sebe přehodil, a vyběhli jsme ven, kde již otec a matka byli. Tu jsme klekli, ruce sepiali a oči upřené k modrým nebesům majíce, nábožně jsme otčenáše odříkávali, až se ukázalo slunce, to jasné oko boží, osloněné paprsky jako lesknoucí se dlouhou brvou. Když jsme slunce spatřili, udělali jsme kříž a šli jsme domů. To je prý proti zimnici. Staří lidé, jak mi babička povídávala, zašli i do širého pole aneb na vrchy a tam se modlili! — Je to velmi dojemné podívání! — Co jsou varhany, co je kadidlo proti zpěvu ptačímu, proti čistému vzduchu jitra jarního! Nevěděla jsem tenkrát, co to ve mně zpívá, jaká radost nadra má šíří, ale tak volno mi bylo, že bych samou rozkoší s třepetavým skřivánkem vzhůru se byla vznesla a s ním slunci vstříc letěla! — Památka ta je mi jedna z nejmilejších, a plakávala jsem i s babičkou, bylo-li pošmourné jitra a moc mi se nám zkazilo. —

V sobotu bylo pečení mazanců, v neděli ^{uč} ~~ve~~ ká paráda obarvení a kreslení vajec. V pondělí nesměl žádný mužský do domu; ale bratrům, těm šibalům se přece vždy poštěstilo, že nějakým způsobem své kamarády k nám pustili, a my byly potom na vzdor bránění bity a ještě jsme k tomu koledu dát musely. To ubohé ženské plémě přijde vždy zkrátka! — Celý den přicházely děti dynovat s litem, všelijaké kolední písně zpívající. Ó vy blažení, bezstarostní dnové mladosti, kýž vás možno nazpět přivolati! —

Zde v okolí neříkají „smrt vynášet“ nýbrž „zimu“. Také se nenosí do vody, ačkoliv snad dle začátků písňě i zde ten způsob býval. Děti si ustrojí došek do bílých plachet jako dítě, nosí je po vsi a zpívají při tom:

„Smrt plave po vodě,
nové léto k nám jede.
Ó ty svatá Markyto,
zachovej naše žito
i to všecko obilí,
co nám Pánbůh nadělí.“

Někde se přidává ještě sloha:

„Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám,
nám, nám, N— pannám.

„Č. V.“ z 28./IV. 1846, č. 34.

12.

Zde se drží masopust jako karneval benátský, kam se člověk obrátí, tam vidí maškary. Po celý masopust každou neděli a na bálové dni chodí maškar dost, přijdou i do pokojů, trochu se procházejí a zase mlčky odejdou, což mi často velmi podivné přicházelo. Na masopustní dni, čili, jak se také říká ostatky, chodí zde maškary i za bíl dni po ulicích,

ale v neděli a v pondělí, co jsem aspoň pozorovala, jen samé výrostky. V outery odpoledne strhl se na rynku křik a hluk, já běžím chutě k oknu a tu vidím jeti na koních maškary, napřed několik pěších, mezi nimi velká smrt, která na nás zuby cenila. Maškar na koních bylo as dvacet a některé velmi vtipné. Bylo to veselé podivání, když ten strakatý dav na koních jel, provázen po všech ulicích množstvím lidu. Před lety prý jezdili na třiceti a více koních a ještě vybranější maškary nosívali. Ve Kdyni, jak jsem slyšela, vynášejí zase masopust na mářách ven.

Na masopustní pondělek bylo hezky, šla sem tedy do blízké vesnice podívat se, jak ten boží masopust odbývají. Z daleka již zaznívaly dudy, zpěv a výskání. Půjdu k sedláku, on spal, selka chystala šaty na večer k muzice, od které ale teprv před polednem byla přišla. Malá dcerka seděla na lavici s nohou zavázanou; ptám se, co se jí stalo. „I platila těm malým chlapcům oračky,“ odpověděla matka, „potom s nimi šla do hospody, přimíchali se mezi velké, někdo je porazil a šlápl jí na nohu.“ „Co pak dáváte na ni?“ povídám, vidouc na noze černou nějakou mastí namazaný kloc!

„Černou mast, aby jí noha nenastřílela, a aby se to potom neválelo.“ „To jí dejte jen studenou vodu, cno to zase zajde, když noze uškozeno není.“ Selka mne poslechla a hned začala děvčeti studené obklady dávat, což si ta libovala. Hospodyně přinesla šišky a listy (jinak kuchařkám pod jménem „Boží milosti“ známé) a já musela jíst.

Za malou chvíli se otevrou dvěře, a do nich vejde mladá žena se svým mužem, sestra to selčina, nesouc v jedné ruce zaobalený naškrobený čepec. „Na masopust, Dorla?“ — „Jdem, jdem,“ odpoví vesele selka. — „Jste nemocen, Petře?“ ptám se muže, který vyhlížel velmi daremně. „Ba už čtrnácte dní mne to jaksi divně trápí, byl jsem před tím v jedné vesnici u muziky, uhorčen šel jsem domů, a v noci mi bylo tak mdlo, že jsem musel vně; ale tam jsem upadl, asi hodinu bez sebe v zimě ležel, a to mne dorazilo. Od té doby mi nechutná, brzy mi líce hoří a pysky okorají horkostí, brzy zase zima lanou třese. Kdybych se mohl zapotit, bylo by lépe; včera jsem vstal, šel do hospody a chtěl si zatancovat, ale ono to nešlo. Snad to půjde dnes.“

„Vy ale kousek rozumu nemáte, lidé,“ po-
vidám na to; „kdybyste zůstal raději v loži a
s lékařem se poradil, než vás to přemůže.“ —
„Já jsem mu také povídala,“ ozvala se žena. —
„Nevěřte jí, paní,“ zase na to Petr; „když jsem
ráno povídal, kterak jsem přijdu, že mi je zle, za-
čala se kabonit a nemluvila. Co s ní mám dělat,
když chci mít dobrou vůli?“ „I co pak je, však
ty se z toho, Petře, vytancuješ, a bude dobře!“
vskočila do řeči selka, „muzika je poloviční zdraví.
Já na ty doktory pranic nevěřím, každý jen hádá
a neví žádný nic. Tanec to je nejlepší lík.“ —
Někdy bych jí byla přisvědčila, ale nyní jsem
mlčela. — „Honzo, nestydíš se o masopustě spát?“
budila Dorla sedláka, „vstávej a pojď tancovat,
ještě není popelec.“ „Jdi, jdi, blázne,“ bručel

sedlák, ale když si promnul oči a viděl mne, vstal a začal se omlouvat. Myslila jsem, že mně dá jinak rozumný sedlák za pravdu, aby nechodil švagr k musice, ale on přisvědčil druhým a poslal Petra do hospody. Tak náruživě tancovat a s takou vášní tanec milovat jsem hned tak neviděla jako zde. Mladí, staří, vdaný, nevdaný, všecko to tancuje, a každý obětuje zamilovanému „kolečku“ spánek, zdraví, ba často i život.

Za několik dní potom sešla jsem se s Petrovou švagrovou a hned se ptám, zda-li není Petrovi hůř. „To, to, už mu je zase dobře. Z prvu to nešlo do kolečka, ale potom se chutě do toho pustil, zpotil se, a bylo po nemoci.“ Hleďme, že ty zázračné dudy i nemoc vyhánějí, jsem ani nevěděla.

„Č. V.“ z 5./V. 1846, č. 36.

13.

lunce hrálo jako v létě a vábilo ven z pokoje. Kolikráte jsem byla zvána od známého jednoho sedláka, abych přišla „hejtú“, i umínila jsem si, krásného dne použít a k němu zajít. Byl právě pátek, a selky se hnaly do města na kázání; tu šlo několik mladých selek v tmavomodrých sukních, bílých zástěrách s bílými kalouny, tu zase stará bulka v dlouhém řebičkovém kožichu s holým krkem, peřinkou na prsou, mošinkou na ruce. Jak jsem již dříve psala, nosí zde selky celý půst tento

smuteční šat. Ze silnice sešla jsem na polní stezku, a podle potoku vedla mne cesta k vesnici jménem Bořice, která leží pěkně na vršku, jako by jí tam zavál, malé půl hodinky od města. Předemnou šel žebřák a nedaleko sedlák sil. „Obrod' vám Pánbůh!“ přál žebřák, když jsme přišli blíže. „Dejž to Pánbůh i vám!“ odpověděl sedlák. „Mně neobrodil“ usmál se trpce žebřák. „Když máme my, máte taky,“ řekl na to rolník a šel z povolna brázdou nahoru. „Pravda je tu to,“ přisvědčil žebřák, obrátě se ke mně. „Inu, Pánbůh na nás nezapomene a sešle vždycky dobrodinečky, kteří pomohou.“ „Dostanete mnoho ve vesnicích?“ ptám se žebřáka. „Na penězích nic, ale na potravních věcích dost. Každá selka dá buď trochu brambor, buď kus chleba, vajíčko, a je-li právě poledne, i trochu polívky; když člověk vesnici přede, je toho přece trocha. Na masopust dostaneme po šišce a na každé svátky po rozpečku. Letos je ovšem drahý rok, a člověk to za zlé mít nemůže, nedá-li kdo, proto nás ale přece žádná selka z prázdna neodbyde.“ S takovou řečí přišli jsme spolu až k samé vesnici, on mi ukázal statek mého známého, sám jda po svém.

Po celém dvoře byla rozházena mrva a na ní stará sláma, aby se to ušlapalo, uleželo a mrvy přibýlo, již tu mnoho zapotřebí mají. Stavení je již staré, ale marštal a chlívky zděné. Tu vyběhne proti mně Anča, domácí dcera, hezké děvče, co růže pichlavá, jak mi jeden selský chlapec svou milou popisoval. „Já viděla pani vně (venku) a hned poznala, že to jsou vy.“ Přišla i selka, a obě

mne vedly do sednice. „Kde máte sedláka?“ ptám se. „Nahlíží včelám, ale záhy tu bude, jen sedněte hni,“ ukazovala do rohu za stůl; „na tu neřest v sednici nehl. dte, paní. Ten náš sedlák umí trochu kolářství, a tu přijdu susedi a prosí, aby spravil to náradí, pluhy, rúry a co je; ve vesnici koláře není, a on to rád udělá.“ Na to se zatočila jako na obrtliku, vyšla ven, ale hned tu zase byla a položila na stůl bochník chleba a šálek medu. „Poslužte si, paní!“ nutila mne k jídlu, když byla chleba skrojila a náčinek stranou položila; med je starý jako jikry. Právě nyní ani ta pomazánka k medu není, ani ta smetana k pití. Čím máme jen uctít?“ „Jen si nedělejte, matko, zbytečné starosti, já k vám nepřišla na posvícení,“ povídám, aby se uspokojila.

Ldyž chce sedlák zde hosta nejvíce uctít, předloží mu pomazánku (máslo) a med, který se nakape na pomazaný chléb. Není-li med, dá se cukr. Tato zamilovaná lahůdka se i ve městě na banketech (jak zde křtiny nazývají) užívá.

V malé chvíli přišel sedlák, přivítal mne upřímnou tváří, rukou dáním. „Nahlížel jsem včelám, a ty jedny byly tak zlé, že bych se byl málem nad nimi prohřešil;“ to řka, vzal včelu, která mu ještě na rukavici zůstala. a opatrně donesl vně. „Vete, paní, u nás to chatrně vyhlíží,“ pravil ke mně; „chtěli jsme ten rok stavět, ale bez stravy řemeslníci na vesnici pracovat nejdou, a letos je tuze draho; musí to ještě počkat, jen když máme pro ten boží oheň chlívy zděné. Váš muž by zde hlavou stropu dosáhl.“ -- „Jemináčku, což je tak

vysoký?“ divila se selka. „Je vyšší a bytelnější chlap než já,“ odpověděl sedlák.

Na to jsme si ledacos vypravovali, a já musela na jich žádost o Praze povídat, a jak to v kraji je. „A kde domovem?“ ptá se mne sedlák. Povídám, kde byli moji rodiče a kde nyní jsou. — „Tak daleko?“ opakovala Anča, „a paní se nestýská po mámě?“ — „Hlúpá, zvyk je druhá přirozenost. Kdybys měla chlapce ráda, šla bys s ním i do kraje a nedbala na nic,“ tak přetrhl moji odpověď tatík. — „Ba to nešla, raději do výmluvy,“ řeklo děvče odhodlaně a zakroutilo hlavou. — „Však byste přece šla, Ančo,“ povídám na to, „jen kdyby pro vás hezký chlapec přišel. V kraji je lépe než zde, a jistě by se vám líbilo.“ — „Paní, já bych takového ani nechtěla, ať by si byl jako obrázek, který by mne odtud odvedl. Kterak bych živa byla, s našima za týden ani jednu nepromluvit? Jednu jsem byla v Klatovech na pütě, ale mně se tam tolik stýskalo, že jsem se ani modlit nemohla.“ Takovou zpívá zde každý. Ten sladký domov! Já se jim nedivím, vždyť jsem měla také již chvíle, kdy bych byla mnoho za to dala, malou chvíli v milých R... pobyt, s mými si pohovořit a všeka pro mne drahá místa proběhnout, a nejsem na svůj domov svazkem přírody vázaná horákyně! Smála bych se, aby tak někdo přišel a o kosmopolitismu jim kázal. Co by řekli? „Tomu spadly myšlenky, v hlavě se mu popudilo; nechte ho! on neví, co mluví.“

Z přístolku vytáhl sedlák knížky, které jsem mu byla půjčila, na ledacos se vyptával a povídal,

Jak se to čtení sedlákům líbilo, zvláště „Cesta do Arabie“ a „Život Jana Augusty“. Litoval, že o nás dříve nevěděl, mnohý dlouhý večer že by jim byl ušel. Nyní nastávají polní práce a kromě neděle nezbyvá času k čtení. Když jsem odcházela, vyprovázela mne celá rodina až na zásep, kde stálo několik děvčátek boso, ruce pod zástěrkama složené, aby se podívaly na paní v klobúku. Sedlák mne ale vedl přes vlastní zahradu, bližší cestou dolů. Statek jeho je první na cestě z města a stojí na vršku zeleném jak brčál, což mi hned při odchodu do očí bilo. „Sám jste si zahradu tak zřídil?“ ptám se hospodáře. „Sám; ten vršek byl suchý jak trn, táhl jsem tedy třikrát vodu přes něj, abych ho zvlažil. Polovici jsem posázel stromky, a druhou polovici také ještě posázím. Lonský rok jsem měl hezky ovoce, a když to sousedé viděli, prosili hned, abych jim to štěpování ukázal, že to budou také dělat. Proto tak rád čítám, člověk se lecco naučí, a neví, k čemu toho potřeba; a kdyby k ničemu jinému, mám tu chasu, jsou ty přástvy, a tu jim všelicos povídám, co jsem čtal, a oni jsou tomu rádi.“

Ještě mne kus cesty vyprovázela a při rozejití podala jsem příčinlivému, rozumnému hospodáři ruku, přála dobrého zdraví a přislíbila co nejdříve přijít „hejtú“.

Když jsem došla k městu, hrálo na předměstí houf chlapců míčem a pokřikovali na Němce mimojdoucího: „Němče volatý, čtyrrohatý,“ ale ten tomu nerozuměl a šel svým flegmatickým krokem přes město. Takový pohraniční Němec liší

se tak od českého sedláka, že ho pozná, kdyby se i do českého kabátu ustrojil; a třeba slova nepromluvil, pozná ho po houpavém, váhavém chodu a té hrdé nevšimáčné tváři, na které jako by napsáno bylo: „Já pán.“ Ostatně jsou dobří lidé a nevšimnou si ničeho, jen když jim nechá bavorské na pokoji. Zvlášť pak se jich netkne, co dělá „das böhmische Völkl“.

„Č. V.“ z 12./V. 1846, č. 38.

14.

A si hodinu cesty od města na severozápadní straně je pěkný, zelený vrch, tak zvaný Hrádek (Spitzberg), a pod ním vesnice Oujezd. Je to rozmilá vesnice; stavení hezky spořádané, u každého buď zpředu, buď ze zadu ovocný sad a skoro u pátého statku vždy košatá lípa. Uprostřed kaplička. Statky nejsou v pořadí stavěny, protože je vesnice na hrboлатém místě postavena; tu jich je několik nízko v dole, několik výše a zase několik až na vršku. Ale ta porůznost se mně právě libila. Bylo to v neděli odpoledne, když jsem si do té vesnice zašla. Před prahy hrály děti, pod lipami a v sadech seděli muži, ženy, chlapci i děvčata a hovořili; v jednom sadě si hovil tatík v trávě a máma mu viškala. Také moji známí seděli vně pod lipou; vstali a chtěli mne vést do sednice, ale já zůstala raději u nich a sedla k matce sed-

lákově, devadesátileté čilé stařeně. Jak mi všickni dosvědčovali, dělá si posud všechno sama, pere, vaří, chodí na trávu a sama záplatuje. Sluch má prý tak dobrý, že slyší za humny vozem jet.

Vysoké stáří není zde nic neobyčejného. V zimě rok, co umřel v jedné vesnici sto a tříletý starec, který dělal v poli, slyšel a viděl, a na podzim při česání ovoce na hrušku vylezl a ovoce česal jako mladý chlapec.

Když jsme již hodnou chvíli všelicos povídali, ptá se mně stará: „A jestli pak slyšela paní o našem Kosinovi?“ — „Něco jsem slyšela, ale nevím, zdali to pravé. Vy to budete ovšem nejlépe vědět, když byl Kosina odtud.“ — „Ba to že byl, tamhle z toho statku,“ ukazovala na jeden statek v dole. „Chcete-li, budu vám tu nešťastnou příhodu povídat.“ — „Povídejte, budu ráda poslouchat.“ — „Nechte mne povídat, bábo, vy začnete zas od konce,“ namítal syn. — „Jen mne nech, Honzo; ona mi bude paní rozumět.“ Druzí také na sedláka křičeli, aby bábě radost nekazil, a on ji musel nechat. Když si odkašlala, začala, jak jí syn radil, od začátku.

„Za starých časů byli prý ti naši sedláci tuze vážení, měli velké svobody, a čeští králové je měli v lásce, protože byli bedliví, věrní a do boje jak oheň. Někde až tuze daleko je město a to se jmenuje Mediolán; tam prý táhl jednou německý císař a chtěl je rozbořit, proto že ho nechtěli tamnější lidé poslouchat. Český král mu šel na pomoc a s nimi šli také naši Chodováci. Před tím městem je řeka, tam se položili, ale nemohli

nijak města dobyt. Mezi Chody byl jeden jménem Psutka (podnes jsou v jedné vesnici zde Psutkové); ten stál u té řeky na stráži, díval se na město a přemýšlel, jak by je bylo možná dostat. Tu vidí u městské zdi psa, i myslí si: „Ten pes je z města, kterak se dostal ven?“ I nepustil již více psa z očí a po chvílce viděl, kudy leze zpátky. Hned to oznámil našemu králi, pustili se přes řeku, a když viděli, že je možná tou dírou se do města dostat, pokusili se o to a tak šťastně město přemohli. Tenkrát dostali naši za to, že byli tak statni, a Psutka, že to vypátral, listy zlatými slovy psané, dostali velká práva a svobody; patřili sice k městu, ale byli svobodni. Od té doby jim předávali Psohlavci, a to jméno nám podnes zůstalo. Jaký čas od té doby až k nešťastné příhodě s Kosinou uplynul, to vám říci nemohu, ani kterak se to stalo, že obec naše v poddanství přišla. Na Trhanovský zámek, půl hodiny odtud, přišel pán z ciziny, jménem Lamingar. Ten chtěl, aby mu sedláci robotovali. Tenkrát byl našim rychtářem Kosina; jak to nařízení přišlo, postavil se proti tomu a stál za všechny, nechtě přivolit, aby svá práva a svobodu zadali. Ale Lamingar ho vyhlásil za buřiče a odsoudil k smrti.

Když byl v Klatovech k popravě veden, zvony začaly samy od sebe zvonit; a tu si měli hned ti zatvrzelí pánové pomyslit, když se takový zázrak stal, že tomu Pánbůh nechce, ale oni na to nedbali; jen lidé ho litovali. Kosina šel k smrti hrdinsky a celou cestu si zpíval. (Píseň ta se prý dosud v okolí pamatuje.) Když stál již na po-

pravním místě, obrátil se k pánům, mezi nimiž také Lamingar byl, a zvolal: „Lamingare! do dne do roka tě zvu na soud boží!“ Na to neřekl již nic a byl odpraven. Jeho paní byla mezi našinci, kteří pro rychtáře tuze želeli, a že ukrutně plakala a nařikala, obklopilo ji panstvo, a když mdlobou sednout musela, házeli jí do klína krony (tolary). Ale ona je vyhodila zase na zem a odpověděla, že „jejich peněz nechce, ty že jí muže nenahradí.“

Od toho dne nebyl Lamingar nikdy sám, ale když se schyloval rok ku konci a on posud zdráv byl, začal si dělat z Kosinova vyzvání smích. Byl rok; a den na to, poslední to určité lhůty, dal připravit Lamingar hostinu a sezval přátele své, by jej s nimi prohejřil. Když bylo po hostině a již se víno pilo, podepře se Lamingar o lenoch vycpáné sesle a povídá se smíchem: „Ha, ha, Kosino, rok a den je, a já jsem posud zde!“ To dořekl, zčernal, svalil se na zem a víc nezdechl.“ —

Stařena se zamlčela a po nás šel mráz. Všickni mlčeli jako pěny, a muži podepřené hlavy v dlaních hleděli zádušně k zemi. „Ten tam nahoře soudí spravedlivě!“ řekl tiše hospodář a zvedl temné oko k modré obloze.

Sesle, s které Lamingar spadl, dlouho v zámku schována byla; ale v pokoji, co umřel, nechtěl žádný přebývat. Měl tři sestry, a ty daly na usmíření po jeho smrti tři kamenné kříže a tři kapličky na třech vrchách postavit. Okolo jednoho jsem šla; v dole je čtyřhranný postavec, na něm kulatý sloupek a nahoře nízký křížek. Na postavci je vy-

tesáno jméno Ježíš a počet r. 1680. Za nějaký čas ty sestry prodaly panství hraběti Stadionovi a táhly jinam.

„Kterak jsem vám to, paní, povídala,“ ozvala se zase stařena, „tak mi to vypravovala jedna selka, která byla 105 let stará. Ta to slýchala od jiných pamětníků; ostatně ví o tom každé dítě zde. Také mi říkala ta stará, až bude zase jednou vojna, že nevyhrajou naši, dokud nepřijdou k tomu Psohlavci (nebo také buláci, co mají bílé šarky a na ramenou bílé šňůrky). Ale ona asi již žádná vojna u nás nebude,“ dokončila stará řeč. — „Ba ani nechceme, aby jaká byla; svatý pokoj!“ ozvali se druzí.

„Č. V.“ z 9./VI. 1846, č. 46.

15.

Mnohý nezakusil tě rozkoše sedět za parného dne pod košatým stromem na drnu a dívat se zelenými větvemi k modré obloze. Blaho a volno bývá člověku v tom okamžení, a myšlenky jeho brzy se smělym volným ptáčetem vzhůru vznášejí, brzy tiše jedna druhou honí, jako obláčky, které na blankytném nebi jako bílé labutě plují.

Nedávno hovila jsem si tak líbě pod květnou lipou; kam oko pohlédlo, všude se zelenalo. Steré různozníčí hlasy ptactva se ozývaly se všech stran, a země, ta krásná panna, zdálo se, že v zamyšlení poslouchá. Tu se přitoulá větřík, věrný záletník

její, a zlehounka políbí svíží líčko; probudí se ze sna a ňadra její se zachvějí. Zašuměla lípa, zavlnilo vysoké žito jako stříbrozelená hladina jezerní, a mezi ním se pohyboval strakatý dav lidu, jako by na jeho vlnách ploval.

Byl to vesnický pohřeb svobodného děvčete; ovšem smutný, ale velmi pěkný pohled naň. Napřed šli dva trubači, za nimi neslo šest droužek rakev. — Zde je způsob, že bývá děvče od děvčat k hrobu noseno. — Vedle droužek šli jejich chlapci, každý kytku v ruce; za rakví šlo ještě šest svobodných párů a potom teprv rodiče a známí.

Děvčata měly vínky, co jsem ponejprv viděla, protože ta krásná ozdoba panen šátkům ustoupit musela, do kterých si nyní pěkné vlasy kryjí a tak se od žen neliší. Tmavé vlasy měly k zadu zčesané a do čtyř vrkočů spletené, u zavázadla černou mašli a na konci každého vrkoče též. Potom trochu nad čelem bílý vínek na dlaň široký, zpředu krásně vyšitý aneb krajkami vysázený. Pod vrkočemi se zaváže a konce též mřížkami protkané visí ku předu. Na vrchu hlavy měla každá po rozmarýnovém věnečku. Velmi ladně vyhlížely! — Bulky prý mívaly jen dva vrkoče a vínky s černým, červeným a modrým šmelcem vyšité.

Rakev byla celá červenými šátky ověšena a na vrchu ležel věnec z dělaných kytek. Někdy prý dávají v šátku svázaný bochník chleba umrlému za hlavu, a ten se po pohřbu v hospodě rozkrájí a k pivu sní, ale při tom pohřbu toho nebylo.

Když se blížili k vršku, kde jsem seděla, po stavily děvčata rakev dolů, vstoupily k zadu

těch druhých šest droužek ji vzalo. Šla jsem s nimi. V nedaleké vesnici je kostel, u něho hřbitov, tam jsme zastavili. Kněz a zpěváci na nás čekali; rakev se postavila a obyčejné obřady se započaly. Když kněz udělal nad zesnulou nevěstou poslední kříž, pustili ji čtyři chlapci do ouzké komůrky. Děvčata sejmuly věnečky s hlavy, chlapci vzali kytky a posypali nimi její bílé a červeně omalované lůžko. Ruce zalomené majíc, nad hrobem sehnutá klečela máti a naříkala hlasitě: „Má ubohá Manko! Má dobrá děvečko, již mne nebudeš víc těšit. Položili tě do studeného hrobu a tvrdou hlínu naházejí na tvé dobré srdéčko, které mne tak tuze milovalo. Ó tatičku nebeský, kterak si mohl takové hoře na mne dopustit!“ — Smuten stál otec, ale nemluvil slova; ruce na prsou přeložené díval se kalným okem do hrobu. Jen chvílemi vyvinul se hluboký vzdech ze stisněných prsou a ústa se křečovitě stáhla, ale tu přikryl honem tvář širokým kloboukem, by nebylo vidět násilný jeho pláč. Přátelé těšili jak obyčejně nařikající matku, aby neplakala, že má o jeden stupeň blíž do nebe. Ale to jsou marná slova. Kdo by chtěl potěšit krvácející srdce matčino!

Šmutno mi bylo, když jsem šla za sklíčenými rodiči do malého kostelíku a mnohá trpká upomínka mi srdce sevřela. Jakž by to mohlo ale jinak u hrobu být; každý má někoho, kterého buď již oplakává, anebo se bojí, že ho ztratí. — Kněz se pomodlil, lidé se pomalu rozcházel, a zvlášť pospíchala svobodná chasa do hospody, kde památku mrtvé propili a protancovali na útraty

rodičů zemřelé: tak to je způsob. Ještě jednou se zastavili rodiče u hrobu svého miláčka, udělali tři kříže a odešli za druhými.

Já a starý bulák, který vstal od nízkého hrobu a naposled rukávem uplakané oči utřel, byli jsme poslední odcházející ze hřbitova.

„Půjdete do hospody. táto, anebo půjdem kousek cesty pospolu?“ ptám se ho.

„A což bych v hospodě řídil? Žízň nemám a chuť k tanci dávno přešla. Nebudete-li se za mne stydět, půjdem spolu.“

„Vy jste tomu dal; kdybych se za vás styděla nebyla bych se nabídla.“ Šli jsme tedy spolu.

„Dnes se mně vaše děvčata zvlášť dobře líbily, ty vínky jim rozkošně sluší,“ povídám na cestě.

„To je má řeč, ale ony mi to nevěří; nevím věru, co se s těmi šátkami ztřeštily. Panně šátek nepřísluší, ten je pro ženu. Kdyby jste viděla, jak pěkně vyhlížely děvčata za mých mladých let, pro podívanou aby byly. Do pasu se pěkně stáhla, hlavu samý vrkoč, fábory, a na čele čistý vínek. Potom neměly krky tak zadělané; krk byl holý kolem okruží a napřed drcek*) s granátem, přes prsa nápenku,**) věřte mi, každou mohl vymalovat, jak hezky vyhlížely. Ale teď, ani se na ně dívat nemohu, jako i na chlapce s krátkými vlasy a

*) Spínadlo, kterým se sepne u mužských a ženských zpředu košile; některé ženy říkají také jen spínátko.

***) Pentle, šněrovaná přes prsa.

dlouhými kabáty. Ta chasa si nerozumí, a kdyby jim člověk co řekl, odpovědí, „že jim dají vlasy mnoho pletení a bulka že je studená. Chlapcům se šarka špiní a v zimě nehřeje“. Na mou věru, ten svět se zvrátil; jaké to bývávaly zimy, a přece by nebylo vzalo děvče plenu nebo šátek na hlavu pro celý svět. Já sám jsem již přes osmdesát let stár, ale ani plášť ani šátek jsem posud na těle neměl. Nebožka Hanče, Pánbůh jí dej lehký spánek, chodila pořád s holým krkem v bulce, a jen když byla tuhá zima, vzala dlouhý kožich. Já chodíval na volání a třebaš hodinu jsem stával u okénka v lehké kazajce; na střeše praštěly zimou hřeby, a mně bylo teplo, jako po muzice. Já nevím, má-li ta chasa nyní rybí krev, anebo se za starý kraj stydí.“

„To jste trefil; ohně oni mají dost, ale ta šlakovitá paráda! Vy zde o té čertici málo víte a nesmíte si na mládež přespříliš stěžovat, ale přijďte do kraje, tam uvidíte selky samé zlato a hedvábí, samou krajku a drahý šátek. Jich krásný kraj se jim zošklivil.“

„I bodejž je pan páter! Pomalu budou nosit také kokrhele, ne?“ vskočil mi starý se smíchem do řeči.

„Možná dost. Věřte mně, když jsem byla před dvěma léty ve své otčině a viděla jsem krajanky své, že jsem zlostí a lítostí div neplakala. Co jsem se natěšila, až je uhlídám v tom pěkném kroji! Tu máš, ono se to hrnulo do kostela napolo po selsku, napolo po městsku ustrojené. K čemu vyhlížely! — Se šatem složí sedlák i své prosté

mravy, všechny staré obyčeje, písně a hry se mu zdají hloupé, a konečně zkazí tím opičením i svou krásnou řeč. Mysle, že mluví po selsku příliš sprostě, učí se to po městsku, a že bývá z většího dílu ve městech řeč pokazená, to je stará historie. Za celý den bych vám, milý tatíku, nevyprávěla všechnu zkázu, která z parády pochází.“

„Oh, milá paní, však já mám z toho dobrý rozum a vím, že to za čerta nestojí, a zvlášť u sedláka. Řeknu jen ku příkladu u nás. Dříve si naše selky na všechno samy napředly i na pleny, a hrubší věci i samy utkaly. Teď plátno prodají a koupí bavlněné hadry, řídké jako mlhu. Ovšem to nebylo zdarma, ale člověk k tomu poznenáhla přišel, ani nevěděl jak, a byla to věc nepřežitelná. Když mívával chlapec pěknou šarčku a kamizolu, děvče dvě nedělní sukně, dvě zástěry a pas, měli to na kolik let a šetřili toho jako zlata. Nyní má sedlák dva soukené kabáty, šarky a kazajky. O ženách hřích mluvit! Nemá-li dvanácte sukní, kdož ví, kolik drahých šněrovaček, zástěr, plen a kabátků, není spokojena, a k tomu ještě přes chvíli cos nového. Já vám povídám, dvakrát tolik stojí ten nynější šat, a nevydrží polovic, co náš starý. Co ty selky hlav si nalámou, jak by nejlépe tu parádu vytloukly, a co hubě soust utrhnou, to mají náhrady. Sám čert je svádí, a půjde-li to tak dál a dál, sežere paráda chléb. Není divu, že nás Pánbůh trestá!“

Slova ta připomenula mi pověst z mého domova (blíže Krkonošských hor), kterou jsem jeden-

kráte v staré jedné knize zaznamenánu čtla. Za času knížete Spytihněva kopalo prý se tam zlato, stříbro, železo a měď, ale bohatstvím zmarnělý lid začal penězi plýtvat a hřešit. Nosili prý u dlouhých kabátů zlaté knoflíky a ženy jejich se zlatem leskly; hodování a veselí nebylo konce, a dukáty plnými hrstmi rozhazovali. Tu je Pánbůh potrestal. Prameny, z nichž se jim bohatství hojně prýštilo, se ztratily a více se neukázaly, takže se brzy pro nouzi do hor utéci museli. Dlouho na to koupil si svobodu hornickou Bartoň Svatoň ze Svatoňovic a dal kopat. Ale každého ze šacht mrtvého vytáhli. Lid nemyslel jinak, než že se v tom ukazuje prst boží, a žádný do šacht nešel. Teprv po padesáti letech začali a dokopali se uhlí, což se tam (v Svatoňovicích) po tu dobu kope.

„Ale vy povídáte,“ přejmula jsem opět řeč, „že čert jen ženy svádí; já myslím, že nejsou muži o nic lepší, ba některý je marnější ženy.“

„Já je nezastávám, kdyby sami na marnost netrpěli, ženám by to nedovolili. Mohla by se žena aneb dcera opovážit a navěsit bláznových flandrů na sebe, aneb začít dokonce cizí kroj, já bych s ní nešel do kostela za všechny peníze. Kdyby se jen několik mužů tak opřelo, že by jim přestala chuť na parádu!“

„To je těžká věc; třebaš byl i muž pánem v domě, ženy mívají někdy tvrdé hlavičky.“

„Nu tedy bych to s ní strhal.“

„Ale, ale, kdo pak bude tak mluvit! Dobře, že nás tu nikdo neslyší; kdyby jste se ve velkém

městě proti parádě prohlásil, dají vás na rožeň jako svatého Vavřince.“

„E co, o městech ani o panstvu nemluví, když mají peněz dost, ať blázní, jim to projde. Ale sedlák má zůstat při starém, tomu je takové opíčení po jiných a přílišná marnost k záhubě, a nezíská tím než posměch jak doma, tak jinde. U nás je to způsob, co beztoho víte, že chodíme všickni stejně ustrojeni. Začne-li někdo novotu a druzí se mu vysmějí, rád to odloží, sic by neobstál, ale někdy se zblázní třeba celá ves, a to je potom hůř vypudit.“

„Na ten způsob by to mohli ale zase odložit; kdyby jeden dva začali, šli by druzí s nimi. A to jsem vašim děvčatům již řekla stranu nošení vínku, ale žádná nechce začít.“

„Když ony si něco zamanou, to je těžko vyvracet, ale kdyby se s těmi chlapci něco začít dalo, byl by tomu hned konec; jen prohodit slovíčko, s takovou že nebudou tančit, ani o ni stát, která nevezme vínek, hned by ho vzaly. Ovšem bývají ženské někdy svévolné, ale na vás to, paní, nepadá,“ omlouval se honem starý.

„Jen nechte, vždyť já mám také někdy svou hlavičku.“

„No, no, to bude k obstání. Já myslím, že udělá děvče hochu něco k vůli, vždyť se říká: Pro milého nic těžkého, pro milou tou mírou. Věřte, že by si daly říci; dobré a rozumné slovo mnoho dokáže.“

„Jistá pravda.“

„Moje Hanče, Pánbůh jí dej věčnou radost,

měla také někdy vrtochy, ale když jsem jí dal dobré slovo, byla by hned do ohně skočila. Přes padesát let jsme byli spolu a pořád svorně a pokojně, jako sto květů, ač jsme dost zkusili. Vojna byla, vojáci každou chvíli na krku, drahota, starost o živnost, a všelijaké jiné trampoty nás potkaly. Ze začátku byli jsme při rodičích, a že táta bohatší nevěstu chtěl a já ho neposlechl, byly peprné hodiny; ale brzy jsem nastoupil hospodářství, a bylo lépe.“

„Toť je dost, že jste si směl Hanu vzít, když rodiče nechtěli; u vás se to zřídka stává.“

„Někdy to jinak být nemůže; kdyby si nevezal ten, co přejme hospodářství, bohatou, nemohl by vyplatit druhé, a statek rozdělit je věc těžká. V některých vesnicích to několik sedláků udělalo, a nemá z toho nikdo nic; už musíme zůstat při starém pořádku, chceme-li hospodářství udržet. Ovšem, že si člověk nemůže vždy dle vůle ženu vzít, ale ono se přece z dvaceti jedno špatné manželství vydaří. Přijde mnoho na zvyk. Já si ovšem nedal tenkrát říci a snáze bych si byl smrt udělal, než jinou vzal. Ale Hanče byla děvče jako květ, paty jí mluvily, a celý den zpívala jako zvon. Dokud byla živa, těšil mne svět, ale co umřela, stojím jako smutná břiza. Bože, co jsme se nazpívali, natancovali; teď ty staré písně a tance přestávají. Děvčata si kupují nové písně a ty nemají ani hlavy ani paty, ani kousek noty. Škoda věčně věkův, že to staré pomíjí.“

„Milý táto, já si několikrát myslela, kdybych měla hodně mnoho peněz, že bych poslala tanečního

mistra a malíře po Čechách, aby sebrali všechny kroje a tance. Ale o písni nemusíte mít starost, ty jsou zachované. Přijďte k nám a já vám jich ukážu tři knížky, a třebaš vám je zazpívám. Milý brachu, ty jsou daleko široko známé, zpívají je před králi a císaři, a každému se líbí.“

„Tu to máme, doma řeknou, že jsou staré, v městě že jsou hloupé, a v cizině se líbí. Ať mně ještě někdo špetne, hned mu to vyložím. Ale povězte mně, kdo pak je všechny sepsal?“

„Jeden pán v Praze je sesbíral a dal vytisknout.“

Posilň ho Pánbůh, já se za něho pomodlím — a co nejdříve se přijdu k vám podívat.“

S tou řečí jsme přišli na rozcestí, starý tatík šel na jednu, já na druhou stranu. Celou cestou jsem si myslela, kdyby se to stalo a napravilo, co jsme si povídali a přáli.

„Č. V.“ z 24./VII. 1846, č. 59.

16.

Malý kousek za městem na jihozápadní straně je vrch, z něhož je rozkošná vyhlídka na celé okolí. Za starodávna jmenoval se vrch ten vůbec Veselá Hora, co je ale na něm kostelíček ke cti sv. Vavřinci vystavěn, říká se i vrchu na svatém Vavřinci; jen v několika dále města ležících vesnicích užívá se starodávni jméno. Praví se, že byl kostelíček ten

založen ke cti sv. Vavřinci od knížete Boleslava na poděkování za vítězství, které obdržel dne 10. srpna 955 v Šumavských lesích nad Maďary, utíkajícími s Lešského pole, kde poraženi byli od císaře Otta I. Dříve prý obětovali na Veselé Hoře pohanští Čechové svým bohům. Vedle Veselé Hory táhne se lesem pokrytý vrch Ermut. Tam jsem zamířila k osamělé myslivně, bych si u starého myslivce a jeho přívětivé starušky odpočinula a před deštěm se ukryla, který byl na blízku.

Než jsem s vršku dolů sešla, zastavila jsem na chvíli krok, neboť bylo položení krajiny přede mnou oku velmi příjemné. Z pozadí sahá temný les až skoro k samé myslivně, nevelkému dřevěnému, ale čistě spořádanému to stavení: z předu je ale vrch dílem zorán, dílem travou porostlý, jakož i druhý vrch, který se hned za ním zdvihá; teprv za ním se vlní modrozelené vrchole hor a hrdě svá temena k obloze vypínají. Tu a onde je vidět sedláka pracujícího s dobyt看em v poli; sem tam sedí v svížím obilí selky, plejíce trávu, a hlavy jejich s červenými šátky obvázané vyhlížejí zdáli jako makovičky. Krávy a ovce se pasou po vrchu, a u lesa o strom opřen stojí pasák, zpívá a řeže pišťaly. Z předu myslivny je malá zahrádka, pleteným plotem z proutí ohražená; k zadní straně ovocný sad, jehož každý štípek květem jako mléko bílým obalen jest. Pod okny na lavici sedí starý myslivec, kouří a pokrikuje přes chvíli na pěkné dva honičí psy, kteří na zeleném drnu spolu laškují; rádi by krotkou drůbež, kterou myslivcová krmí, rozplašili, kdyby se nebáli pána. Jako lehká

mlha sklání se pomalu deštiček k zemi, by umdlévající občerstvil.

Myslivec se zdvihne, jak mne spatří, jde mi naproti a vede do sednice, kde i staruška přivětivě mne uvítá. Stařec otevřel okno, by čerstvý chlad do sednice vál, a květiny z oken postavil ven, k nimž se přidružila jeho malá vnučka, by májovým deštěm skropená rostla. Myslivcová přinesla zatím chléb, čerstvotou vonící máslo, sklenici mléka; sedli jsme k stolu, rozprávěli a bylo nám milo. Když bylo po dešti, vyprovodil mne myslivec kus cesty a ukázal, kudy mám jít do vesnice, kamž jsem vlastně šla. Opět jsem musela lézt na vrch, pod nímž teprv vesnice leží. Ptáci zase zpívali, obloha byla jasná, země vydychovala tisícovou vůni, a já jsem vssála plnou duší v sebe.

U vsi páslo několik dětí housata; těch se ptám, v kterém statku zůstává sedlák N. „To je můj dědek!“ zvolá modrooký klučina a nabídne se, že mne k němu povede. Šel napřed, já za ním a za mnou hejno dětí, které by byly rády věděly, koho to Hanton vede. Starý sedlák stál na záspí, díval se na nebe a zpíval. „I vítám vás, paní! toť se mi líbí, že k nám jdete!“ zvolal, sotva jsem do vrat vešla. — „Pozdrav Bůh! jak vidím a slyším, jste vesel, táto?“ — „Po takovém deštičku si můžem vždy o dvě písničky víc zazpívat, to je lepší, než aby zlato padalo. Nu, ale pojďme dál. Markyto, kde tě ďas má?“ volal na dceru, když mne byl do sednice dovedl. „Již jdu,“ ozval se hlas z komory, kde si bralo děvče ne-

dělní zástěru, neboť mne byl již můj průvodčí opověděl, a nyní stál u krbu a neodvratně se na mne díval.

V okamžení vešla Marketka, děvče pěkné jak karafiát a zdravé jak višně. „Vidíte paní, s tů dívčí hospodařím, chlapce a jednu dívčí mám odbyté. Škoda, že selku tráva kryje, ta by vás byla ráda viděla. No, umřít musí každý, ona to přestála, a já půjdu dost brzy za ní. Hbitě, Markéto, nestůj, chléb přines, pomazánku, med a smetanu, paní si vezme po libosti;“ tak poroučel táta a setřel slzu, která mu do oka vstoupila. — Všecko namítání a odporování proti hostinnosti je marné, a kdyby člověk nechtěl jíst, zarmoutil by hospodáře, který by si to za nečest pokládal, aby si host u něho ani chleba neukrojil.

„Táto! to je ta paní, co nám ty hezké knížky půjčila?“ ptalo se děvče, když bylo všecko sneslo. — Proč pak nepošlete tátu pro jinou, když se vám líbila?“ povídám. — „Milá paní, někdy mně ty staré nohy nechti slúžit, a než člověk na Veselú Horu vyleze, sklesnou; nyní beztoho čtání přestává.“ — „Až to bude moct jen být, příběhnu sama k vám,“ řekla Markétka, a já ji pobídla, aby přišla.

Již mnohokráte jsem slyšela o svatojanských ohních (na sv. Jana Křtitele) povídat, ale něco bližšího o tom mi nikdo povědít nemohl. Ptám se tedy starého sedláka, zdali by on o tom co věděl. „Ba právě že vím, za mých mladých let jsme to dělávali, ale to jsme říkali ‚Jána pálit‘. Mladá chasa, trochu odrostlá, sebrala se a nanosila buď

na přílohy (ouhor) aneb na pastvištata dříví, narovnála je do hranice a zapálila; když hořela hranice plamenem, vzali jsme se za ruce a výskajíce okolo ohně jsme skákali, a naposled, když se byla hranice snížila, chlapci i přes oheň skákali. Já byl již hospodářem, ještě jsme pálili Jána, potom se to, ale nevím z jaké příčiny, ouředně zapovědělo, a od té doby to u nás pomalu pomíjelo. Nyní to dělají jen pohraniční Němci.“ — „A jaké písně jste při tom zpívali?“ — „Co komu připadlo, někdy jsme výskali bez ladu a skladu.“

To mi tatík povídal, a když jsme si ještě chvíli porozprávěli a já se k odchodu měla, vzal starý klobouk a šarku a pravil, že půjde na kus se mnou — „Nač máte před chlévem ten drn?“ ptám se venku Marketky. — „I to dala naše stará děvka, aby kouzelnice kravám neučarovaly. Na večer před prvním májem se ten drn položí a svěcenou vodou pokropí; kdyby kouzelnice přišla, nesmí drn překročit, dokud všecku travičku nespočítá; než je s tím hotova, kohout zakokrhá a ona více žádné moci nemá. Ale táta říká, že to hřích čarám věřit.“ Já přisvědčila tatíkově řeči a povíдалa jí příklady, jaké následky někdy z pověr pocházejí.

Před vraty mi padly do očí nastavené po vesnici máje, které jsem byla prv přehlídla. Před statky v zemi zaraženy stály štíhlé vysoké smrčiny, jen košatý vrcholek byl celý nechán; ostatně byly všechny větve olámany. Vždy kus a kus je kora oloupána, a kus nechána, ale s širí pentle v kolo

vyřezána. Na zeleném vršku byly navěšené různobarevné fábory z harasu; nejkrásněji okrášlen byl máj u statku Marketky. „Je to zde způsob stavět máje?“ ptám se. — „To je u nás tak ve zvyku. V noci na prvního máje postaví se, kde jsou svobodná děvčata ve statku, máj. Má-li děvče milého, postaví ho ten; nemá-li žádného, postaví ho domácí chasa. Které děvče by nemělo máj, té by se druhé vysmály. Nechce-li se dát chlapec zahánbit, vystrojí máj co nejpěkněji všelikými tretky. Někdy neví děvče ani, kdo jí máj postavil.“ „Vy to také nevíte, Marketko?“ šeptám děvčeti. Usmála se, sklopila oči, a když je ke mně pozdvihla, čtla jsem v nich zřetelnou odpověď na moji otázku. — Jen aby tatikova špekulace květ lásky tvé nezničila! přála jsem v duchu hezkému děvčeti, když jsem se s ní loučila.

„Č. V.“ z 11./VIII. 1846, č. 64.

17.

Bylo to po svatém Janu Křtiteli, když se mi zachtělo jít na Čerchov. Vyšla jsem tedy časně ráno za chladu. Nejdříve jsem šla na myslivnu, kde je rozkošná vyhlídka do Čech i do Bavor. Z vysokého Čerchova by byla ovšem rozsáhlejší, krásnější vyhlídka, ale vršek jeho je stromovím pokryt, a tudy s něho není nic vidět. Od myslivny pustila jsem se lesním chladem na malý Čerchov na jahody. Na cestě přidružila

se ke mně žena, která též s košem na jahody šla, avšak na výdělek, ne jako já pouze pro vyražení. „To budete musít dlouho hledat, než jich tolik nasbíráte,“ povídám jí. „Nebude to dlouho trvat, však uvidíte, jak hbitě se to trhá,“ odpověděla žena a kráčela přede mnou přes kořeny a kameny. Najednou, když se prodrala vysokými ostružinami, zůstala stát a volala nazpátek: „Tu je mejtiště, jen se podívejte!“

Já cítila z daleka líbou vůni jahod, která se mísila se silnou vůní pryskyřice, a když jsem přikročila blíže k ženě, spatřila jsem nevelkou paseku, ale jahodami tak pokrytou, jako by červený šátek prostřel; sotva že zelené listy a tu a onde bílý květ vidět bylo. Nyní sundala žena koš se sebe, klekla na zem a oběma rukama začala hbitě trhat, jako by hrál. Než já několik hrstiček natrhala, měla ona plnou zástěru.

„Paní neumí tak sbírat,“ smála se mi, „avšak my to děláme na výdělek a musíme se učit fortelům, abychom dlouho čas při tom nemařili.“

„Jestli pak máte při tom nějaký výdělek?“

„Inu, mnoho to není, ale doma zůstat a příst ještě méně vynáší, a na polní práci není ještě čas. Když rostou jahody, houby, ostružiny, maliny, borůvky, chodíme na ně, mladí i staří, a nosíme do města na prodej. Jsou-li jahody pěkné jak trávnice, dostaneme za žejdlík po půltřetníku, za menší po šesti penězích a polovic. Za maliny dostaneme méně, a borůvky platí zrovna jen babku. Jak nastanou žně, to jde všecko, co k práci schopno, na pole, a mnoho podruhů jde do Ba-

vor na žně, kde se hodně platí, protože jsou v Bavořích možnější sedláci a nerádi se prací namáhají.“

Mezi tou řečí jí bylo hodně jahod do koše přibylo; po chvilce nabravši si jich trochu do klína, sedla na pařez, vytáhla z kapsy kousek tuze černého chleba a začala snídat. „Však to jsou ty první jahody, co letos jím,“ řekla.

„Jakže, vy den co den na jahody chodíte, a posud jste žádných neokusila?“

„Vždyť bylo včera sv. Jana, a mně umřelo v loni na podzim dítě.“

Já věděla, co její slova znamenají, ale přece jsem se ptala, co tím myslí, an bych ráda byla z jejích úst pověru tu slyšela.

„Na sv. Jana Křtitele chodí panna Maria po nebi a rozdává dětem jahody. Kterého dítěte matka však před sv. Janem jahody jedla, tomu řekne: ‚Ty nedostaneš nic, tobě je mlsná matka snědla,‘ a ubožátko se musí na druhé dívat a nedostane nic. Když si na to zpomenou, jak pak bych je mohla pozřít.“ — Ó svatá čistá, čistá láska materská, kde jsou tvoje meze! (Pověra ta panuje skoro po celých Čechách.)

Když byla žena s trháním hotova, vrátily jsme se spolu do města. Když jsme vyšly z lesa, šly jsme po mezích, a žena neustále něco vypravovala. Tak na př. jdouc okolo pole, ukázala na širší brázdu, než ostatní byly, a povídá: „Potěš Pánbůh hospodáře, tudy šel pražnec.“

„Pražnec? Jak tomu mám rozuměti, kdo je to?“

„Ve svatojanské noci jde žnec po poli, a kde se jeho kosa klasů dotkne, ty jsou jeho. Kudy však jde, tudy zůstane široká brázda a nikdy zrnko nevzejde. Takovému čarodějnému ženci říkáme pražnec. Když hospodář obilí sklízí, utečou ty klasy, kterých se pražnec svojí kosou dotkl, do jeho stodoly. Z většího dílu se to stane takovému hospodáři, který nevykropil pole svěcenou vodou.“

Nyní jsem věděla, co je to pražnec. Na jedné mezi viděli jsme sedět selku, která rovnala do plachetky všeliké koření, nimž mez daleko zaváněla.

„I toť babička ze S—. Kam jsi zašla až sem na koření!“ ptala se jí moje průvodkyně.

„Dej Pánbůh dobrý den! I vždyť jsem sběhala všechny naše meze, a nikde jsem mužskou Doušku nenašla, až zde. Ženská je tu jako poduška, a já ji také potřebuji pro sousedovic dítě na lázně, má slabé nohy. Mužskou musím mít pro Jirku, včera přijel z lesa celý ztrápený a stěžoval si na žaludek. Nejspíše má křeče v žaludku, a to je bílá Douška nade všechno. Zatím si musel hladový lehnout, dnes nic nesměl jíst, a až mu to koření uvařím, bude zdrav.“

„Jak pak je Frantikovi s nohou?“ ptala se žena, co se mnou šla.

„Již nemá na ní ani poskvrny. Ale dvakrát za dne jsem mu ránu čistila, potom jsem na ni mast dala a hoch je jako výlupek.“

„A co rychtářovic Honza, má ještě zimnici?“

„To ti byly caparty. Rychtář mu ji dal od

slouhy zařikat, ale nic platno. I přišel ke mně a povídá: „Bábo, já vám dnes Honzu pošlu, a něco mu pro tu zimnici dejte.“ Já věděla, že dostal studenou zimnici z leknutí. Honzík se odpoledne přiklíná, sedne na lavici a spí. Já naše již navedla, a jakmile usnul, přinesu plnou vrdlici studené vody a chlejšť, všecku jsem mu vlila na hlavu. Naši začali křičet h o ř í! a běželi vně. Ale jaktěživa jsem neviděla člověka tak dovádět, jako ten dělal; zrovna jako pominulý. Zimnice je ale ta tam, a chlapík může zase skály lámat.“

Taková rozprávka trvala ještě chvíli, konečně se jí ptám: „Jste zkoušená babička?“

„Zkoušená jsem, ale zkoušena nejsem. Má zlatá paní, naše obec je chudá, aby dala babičku na své útraty do Prahy učit a některá městská ta by se u nás neživila. Moje nebožka matka byla také babičkou a od té jsem se naučila, co umím. Pánbůh mi dává štěstí; po všecky ty léta se mi ještě nic nestalo. Z herbáře naučila jsem se znát byliny, z nichž potom mastě a léky připravuji. Věřte, že jsem mnoha lidem pomohla.“

„Já vám zkušenosti neupírám, avšak byste se neměla přece vždy na ni spolehnout a vždy při patrnější nemoci s rozumným lékařem se poradit.“

„To já beztoho, když vidím, že moje síla s to není, sama nutím, aby pro doktora poslali, ale lidé nemají velkou důvěru k doktorům a bojí se útrat.“

„A což vám za léčení nic neplatí?“

„Bába od žádného ničeho nežádá,“ ozvala se na to druhá žena.

„A jakž bych měla žádat, když sami mnoho nemají, a já přece své živobyetí mám. Pánbůh mi dal vtíp, že mohu být lidem platnou, a musel by mne trestat, kdybych jeho milost jen k svému prospěchu a k zisku užívala. A což to není nic, když mne mají všickni rádi, jako bych patřila k vlastní rodině? Jdu-li po vsi, chytají mne děti za šarku a táhnou do stavení, přijdu-li do hospody, volá mne každý na poctu, a je-li muzika, přestane chasa tančit a bába musí do kola. Přinese-li který sedlák co dobrého z města, dostanu já první okusit, a peče-li selka co lepšího, přinese bábě kousek. Já musím být při svatbě, při křtinách a pohřbu, ke mně přijdou s radostí i žalostí. Nu, vidíte, nestojí to za mnoho?“

„Ba věru za mnoho, a blaze, kdo si svým dobročinným jednáním lásku svých spoluobčanů získá.“

„Ale já se s vámi zapomněla a chvátám domů. Ještě musím však vňučce kytici udělat, ona má květinky ráda. Několik Kukalek, Pampališky, Holubinky — tuhle jsou Ptáčky — trochu Pábi — dvě Peří — Babky ty nezvadnou — Řásu, a kytka je hotova, jako z panské zahrady. Máte-li, paní, málo vlasů, uvařte si Řásu a myjte si ní hlavu, za krátký čas budete mít vlasy jako Maři Majdalena. Nu, teď vás Bůh sproved, až půjdete naší vsi, zastavte se hejtú.“

Mluvná babička odešla a my se braly dále; na cestě mi žena o ní mnoho chvalitebného povídala. Jak jsem se přesvědčila, nebyly některé rady té babičky špatné, a co při tom nejmu-

dřejiho, nebyly s tolika pověrami smíšené, jakých obyčejně takoví doktoři užívají. Na cestě našla jsem slzičku, kvítko mi zvláště milé, an mi vždy blažené chvíle na mysl uvádí. Jako dítě, když jsem s mojí babičkou na procházku chodila, kdykoliv jsem slzičku našla, tázávala se mne: „Nezapomněla jsi ještě, co jsem ti o tom kvítku povídala?“

„Ó nezapomněla, já to umím dobře povídat,“ a na babiččino pobídnutí začala jsem vždy: „Když židé Pána Krista na kříž přibili, stála jeho matička pod křížem a hořce plakala, takže jí potůčkem slze na zém padaly a tam se s krví smíchaly, která tekla z ran jejího miláčka. Pán Ježíš umřel, a po celém světě stala se veliká tma. Země se otvírala, skály se bořily, ptáčkové v povětří umírali, a na lidi přišel velký strach. Když ale zase sluníčko vysvitilo, stál pod křížem chumáč takových kvítků, vyrostlých z krve a slzí. Ty červené lupínky jsou krev Pána Ježíše, a ty bílé perličky jsou slze Panny Marie.“

„Proto ji musíš vždy políbit,“ dokládala babička a já s uctivostí poručení její vykonala. A proč ne? — vždyť líbáme obrazy ze dřeva a kamene, práci to rukou lidských, proč bychom neměli s nábožností kvítko políbit, jenž uděláno rukou Páně?

Skoro mlčky došly jsme k sadům na cestě ležící vesnice, u nichž skoro u každého záhon konopě naset byl, aby nemuseli sedláci provazy kupovat, jak mi žena povídala.

„Jak Pánbůh ten svět krásně zřídil,“ začala

po malé přestávce. „Jak podivno, že mají květiny takový život jako my lidé. Na př. konopě, kdož by si pomyslíl, že se musí poskoné i hlavatice dohromady sít, aby oboje rostlo a užitek přinášelo, a že se poskoné po vyprášení, aneb jak obyčejně říkáme po pojímání již trhat může, kde hlavatice teprv o Jiljí se trhá. Můj milý Bože! všechno chce k svému, jak člověk, tak to nerozumné zvíře i to kvítí. Nemá-li, co by rádo, umře, uvadne. Můj otec, dej mu Pánbůh věčnou slávu, říkával nám, že je to u všech květin jako u konopí, že musí být mužská a ženská, by rostla a nezašla. Jak krásné to je, když si pomyslím, že se to kvítí miluje, jako lidé, a že si rozumí; věru, jak na to zpomenu, bojím se které utrhnout, abych mu tu krátkou radost nezkazila. Na jaře, když stromy kvetly, víchř se strhl a větve k sobě skláněl, říkával nebožtík otec: „Děti, bude hodně ovoce, stromy se libají.“

Tou řečí došli jsme k fabrice u města, a žena rozloučivši se ode mne, vešla tam. A ten lid musí ve tmě zajít, pro ten nemáš světla, duše svatý!? pomyslíla jsem sobě.

„Č. V.“ z 5./III. 1847, č. 19. 20.

SLOVNÍČEK

anekdota, stručné, vtipné vypravování.

Aufgabe a Sprachlehre, slova německá, značí *úlohu a mluvnici*.

bálové dni, všední dny v masopustě, kdy pořádají se bály či plesy.

banket, hody, hostina.

blondýnka, děvče nebo žena světlých vlasů, plavovláska, rusovláska.

burnus, druh svrchního šatu, těžší kabát, také plášť s kápí.

„**Cesta do Arabie**“, plným názvem „Cesta do Arabie a do země Svaté“ vyšla r. 1804 péčí Václava Matěje Krameria, zaslužilého buditele českého (1753—1808), (viz o něm „Osení“ sv. 10).

cicové šaty; cic = tenký kartoun, látka bavlněná.

„**Consuelo**“ (c = k), román francouzské spisovatelky, zvané *George Sand* (čti Žorž Sand [an nosově]).

čečetka, pták z čeledi pěnkav.

Čelakovský František Ladislav * 7. března 1799 ve Strakoncích, † 5. srpna 1852 v Praze, vynikající český básník a učenec.

Čerchov, hora v Českém Lese, 1037 m.

„**das böhmische Völkla**“ (čti *das bémše felkla*) v nářečí Němců v Pošumaví = český nárůdek.

dativ (ti = ty) = 3. pád při skloňování jmen; výraz *klassický dativ* značí tu *správný, ryzí* mluvnický tvar.

Douška = mateří douška, známá vonná rostlina, které připisují léčivou moc; u nás roste několik druhů doušky.

dynovačky, plence z vrbového proutí, kterými o velikonocní pondělí dle starého zvyku švihají hoši děvčata, aby dostali pomlasku.

- elegantně** = uhlazeně, s vytříbeným vkusem.
- filosofické přednášky**, o vědách, ve kterých vzdělávají se studující na universitě (ni = ny) v oddělení či fakultě *filosofické*, připravující se k úřadu profesorskému a p.
- finanční úředník**, při rozličných úřadech finančních, kterých zřízeny jsou k opatrování a správě státních příjmů. Manžel B. Němcové byl *komisař finanční stráže*.
- flegmatický** (ti = ty) = povahy lhostejné, chladnokrevné.
- fortel**, obratnost, obratný způsob.
- germánský**, náležející k národním kmenům, k nimž patří též Němci; slova *germánský* užívá se často místo slova *německý*.
- grammatika** (i = y) = mluvnice.
- groš**, stará mince. Za dob, kdy psány tyto „Obrazy“, byly groše dvojí: stříbrné (asi 10 h) a měděné či „šajnové“ (asi 4 h).
- gymnastika** (ti = ty) = tělocvik.
- „**Halleluja**“ (z hebrejského) = „*Chvalte Boha*“, slova zpívaná při církevních obřadech o Bílé sobotě a dalších dnech velkonočních.
- handrkovati** = smlouvat se.
- Havlíček Karel** (Borovský), český spisovatel a novinář (* 31. října 1821 v Borové u Něm. Brodu, † 29. července 1856 v Praze), neohrožený obhájce svobody a práv národa.
- Heimweh** (čti hajmvé) německy, značí doslova *stesk po domově*.
- herbář**, sbírka sušených rostlin.
- historie** = dějiny, dějepis, také dějepisná kniha; někdy i průběh nějaké události.
- houdek**, hudebník, hrající na housle.
- jabot** (z franc., vyslov *žabó*), ozdoba z řasovaných krajků při náprsence mužské košile; nosila se též ve stol. 18. a na začátku století 19. při kroji, k němuž náležela i paruka s copem (vrkočem) a klobouk třírohý, jak říkali *na tři facky*, *frak*, t. j. kabát s dlouhými šosy a krátké kalhoty.
- jarmark**, z německého *Jahrmarkt* (ah = á) výroční trh.

„Jarohněv z Hrádku“, název dějepisné povídky, již napsal Jan Jindřich Marek (básnickým jménem Jan z Hvězdy) kněz a spisovatel český (* 4. listopadu 1801 v Liblíně, † 3. listopadu 1853 v Kralovicích).

justiciál (ti = ty), správně *justiciar*; v dobách poddanství soudce ustanovený vrchností na panství.

kalouňkáři, výrobci *tkalounů*, tkanic; průmysl tento byl v Domažlicích velmi rozšířen.

kamrtuch, druh silnější látky bavlněné.

kancelářský, úředník při správě panství, zaměstnaný v kanceláři, t. j. úřadovně.

kantor, dřívější název pro učitele.

karneval benátský; *karneval* značí masopust; v posledních dnech masopustních bývalo zvykem, že chodily maškary i po ulicích; zvyk ten dodnes udržel se k. př. v Itálii. Slavný karneval býval zvláště v Benátkách, městě italském.

klassický, viz *dativ*.

konopě neb konopí, rostlina kopřivovitá, *dvojdómá*; jsou totiž rostliny pestíkové (konopí poskonné č. letní) a prásníkové (konopí hlavaté č. zimní). Z vláknů konopného dělají se provazy.

Kosina nebo Kozina, vlastním jménem Jan Sladký, chodský hrdina, jehož příběh vypisuje Němcová ve svých „Obrazech“; nebyl však, jak píše Němcová, popraven v Klatovech, nýbrž v Plzni.

kosmopolitismus (ti = ty) 2. pád kosmopolitismu (z latin.) = světoobčanství; rozumíme při tom obyčejně podceňování významu *vlasti* a *národa*.

Kovařovic Karel, český skladatel hudební (* 9. prosince 1862 v Praze).

kritika (ti = ty), posuzování nějakého díla nebo výkonů. Na př. kritika nějakého díla literárního, kritika díla hudebního a jeho provedení, kritika děl umění výtvarného. Takovou kritiku provádí (a uveřejňuje tiskem) *kritik*, jenž má býti odborně vzdělán.

krony, lidový název pro *korunní tolary*, stříbrné staré mince, v hodnotě asi 5 K.

kruchta = kůr kostelní.

kudla, levný nůž zavěrák, bez péra, obyčejně s dřevěnou střenkou.

labyrint = bludiště.

latinka, písmo, kterým nyní česky píšeme a tiskneme. Dříve psávalo se česky i tiskly se české knihy písmem t. zv. *šwabachem*, jehož dosud užívá se v němčině.

Laube Jindřich (1806—1884), proslulý německý spisovatel a ředitel dvorního divadla ve Vídni. Spisy jeho i jeho přátel B. Němcová ráda čítala. Uvedená věta německá značí „Potřebí je vzdělávati“.

legenda, příběh ze života Kristova nebo svatých, pověst obsahu náboženského.

„**Lhotský sedlák**“ vl. Izidor, sedlák Lhotský, překlad německé knihy pro lid, pořizený Josefem Mejsříkem r. 1845.

libra, stará váha; libra t. zv. „videňská“, o níž tu řeč = 560 g.

litera = *písmeno*, také *písmo*.

Lužice, správně Luženice, ves u Domažlic.

majolíkové talíře, z majoliky, polévané bílé hlíny.

Malého historie, t. j. „Prostonárodní dějepis české země“, jež r. 1844 vydal český spisovatel a novinář Jakub Malý (1811—1885).

matematika (ti = ty) = počtářství.

Mediolán nyní Milán, město v severní Itálii.

mystický (ti = ty), (z řec.) tajemný, záhadný.

Nedočech, přezdívka pro neuvědomělé Čechy.

nobel (vyslovuje se *nóbl*) = vznešené.

oficír = důstojník.

orchestr, sbor hudebníků.

ouhor, pole, které se na čas neosije. aby si půda odpočinula; dříve na takovém poli spalovali strniště (*ohořelé, úhor*), aby popelem se pohnojilo.

pálení = kořalka.

pergamen, zvláštním způsobem do běla upravená suchá kůže oslí, telecí, jehněčí, již se ve starověku užívalo ku psaní listin, knih.

próba (z něm.) = zkouška.

půltřetník, drobný peníz.

redaktor, kdo řídí, pořádá časopis (nebo knižnici), připravuje rukopisy pro tisk i sám pro časopis píše.

residence = sídelní město.

Riesenberk čti Rýznberk.

romantický, romantika (ti = ty) (yysvětlení podáno v úvodě.)

rynk = náměstí.

řebičkový kožich, barvy „řebičkově“ hnědé.

sháněná míra, t. j. při naměření se vršek dolů srazí.

Spitzberg čti Špicberg, čili Hrádek nad vsí Újezdem u Domažlic, na němž stojí nyní pomník Kozinův.

svobodník, sedlák, jenž nebyl poddán vrchnosti, byl svoboděn; statek jeho taktéž byl svobodný.

Strauss (čti Štraus), proslavený skladatel tanečních kusů, a kapelník dvorní hudby ve Vídni.

studium (di = dy) (množné číslo *studie*) badání a zkoumání jako příprava k nějakému dílu vědeckému nebo uměleckému. Spisovatel koná studia, aby dokonale poznal látku, již chce zpracovati. *Studium*, *studie* zove se také vůbec další vzdělávání se ve vědách a uměních.

šarka, šerka, velmi husté a silné, hrubé sukno. Také kusům lidového kroje ze sukna takového zhotoveným (svrchního kabátu, sukni) říká se *šerka*.

šarkový viz šarka.

šindelák = hřeb, jímž přitlouká se na střechu *šindel*, t. j. krytba z podélných prkének.

šmelc, droboučké korálky skleněné, obyčejně různě zbarvené, jimiž vyšívají se vzory k ozdobě různých předmětů.

Špillar Jaroslav (* 1869 v Plzni), český malíř.

švabach viz *latinka*.

„**Te deum**“ (latin.) *tě, boha* (doplň *chválíme*) začáteční slova církevního chvalozpěvu.

Teutoni, bývalý kmen německý, usedlý při moři Baltickém; slova *Teuton* užívá se někdy k označení Němce vůbec.

turista, cestovatel ze záliby.

turnéři, příslušníci německých jednot tělocvičných, které založil J. F. L. Jahn, nazvaný „otec turnérství“. (V době, kdy Němcová psala tyto „Obrazy“, nebylo ještě „Sokol“, jenž vznikl teprve r. 1862.)

Tyl Josef Kajetán, * 4. listopadu 1808 v Kutné Hoře, † 11. července 1856 v Plzni, herec a ředitel divadelní, český spisovatel.

„**unterhaltjou**“ **se** = baví se. Česká řeč lidu městského bývala znešvařena přemnohými slovy německými, z nichž některá bohužel dodnes udržela se v obecné mluvě naší.

Veleslavín, to jest *Daniel Adam z Veleslavína* (* 14. července 1546 v Praze, † 18. října 1599 tamtéž) professor na vysokém učení pražském, později knihtiskař; získal si velikých zásluh o správnost a ryznost české řeči.

věnik, věnec, věchet.

vrdlíce nebo dojačka, nádoba, do níž se dojí mléko.

vrkoč = cop.

ypsilon = tvrdé y.

zlatý za tehdejší dvojí měny byl také dvojitý: t. zv. zlatý „stříbra“ platil nyníjší 2 K 10 h a = 2^{1/2} zlatého „šajnu“ (viz i *groš*).

zpěvohra n. *opera*, divadelní hra, při níž na místo slova mluveného nastupuje slovo zpívané, provázené hudbou.

žejdlík, stará míra = 0·34 l.

Žernov, Zlič, jména vesnic blízko Ratibořic, domova Bož. Němcové.

„**Život Jana Augusty**“, biskupa Českých Bratří, jenž žil v 1500—1572, napsán byl jeho písařem Jakubem Bílkem (1516—1581) a vydán tiskem roku 1837 péčí přítele B. Němcové, Josefa Franty Šumavského.

OBSAH.

	Strana
BOŽENA NĚMCOVÁ A JEJÍ „OBRAZY Z OKOLÍ DOMAŽLICKÉHO“ - - - - -	7
OBRAZY Z OKOLÍ DOMAŽLICKÉHO - - - - -	15
SLOVNÍČEK - - - - -	85